

En utro personlighet?

*Personlighetstrekk, seksuell erfaring og partilfredshet
som risiko- og beskyttelsesfaktorer for utroskap i
parforhold*

Ellen Sveen Haugen Hoel

Hovedoppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Juni 2011

© Ellen Sveen Haugen Hoel, 2011

En utro personlighet?

Personlighetstrekk, seksuell erfaring og partilfredshet som risiko- og beskyttelsesfaktorer for utroskap i parforhold

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Forfatter: Ellen Sveen Haugen Hoel

Tittel: En utro personlighet? Personlighetstrekk, seksuell erfaring og partilfredshet som risiko- og beskyttelsesfaktorer for utroskap i parforhold.

Veileder: Jon Martin Sundet

Biveileder: Andreas Løe Narum

Utroskap er en de vanligste årsakene til at par kommer i terapi, og er relativt hyppig forekommende på tross av at det sees på som et alvorlig brudd på normer og forventninger for samliv mellom to personer. Denne oppgaven forsøker å forklare hva som øker sannsynligheten for utroskap ved å undersøke personlighet, seksuelle erfaringer og partilfredshet.

Data fra ”Den store Parundersøkelsen”, gjennomført i regi av Andreas Løes Narum, Sissel Gran og Per Schioldborg, danner grunnlaget for denne oppgaven. Basert på analyser av over 3000 kvinner og menn diskuterer oppgaven hvordan personlighet og seksuell erfaring i samspill med faktorer ved parforholdet kan være risikofaktorer eller beskyttende faktorer med hensyn til utroskap. Tidlig debutalder, og mange tidligere seksualpartnere øker sannsynligheten for utroskap. Resultatene viser en lav, men signifikant forklaringseffekt for personlighetstrekkene ekstroversjon og medmenneskelighet. Mange seksualpartnere, seksuell interesse og generell fornøydhhet med parforholdet forklarer noe av variansen for hvem som har et nåværende forhold på si. Disse sammenhengene diskuteres som risiko-, og beskyttelsesfaktorer i en utroskapsprosess.

Forord

Til minne om min kjære pappa, hans kloke øyne, sterke hender og lekne stil som har lært meg at en voksen bare er et barn med flere lag.

Takk til Andreas Løes Narum for tilgang til data fra Den store Parundersøkelsen, og veiledning i oppstartsfasen.

Takk til Jon Martin Sundet for at du sa ja når jeg kom ramlende inn på kontoret og presenterte prosjektet mitt. Takk for din optimisme, tålmodighet og hyggelige prater om statistikk, utroskap, matematiske formler og det store utland. Takk også til Ingela Lundin Kvaem for gjennomlesning og gode råd.

Tusen takk til min mamma, min Bjart og min bror som tålmodig har heiet meg helt i mål! Til alle venner som har vist interesse og engasjement gjennom utdanningen, og holdt ut i eksamensinnspurter, innleveringsfaser og ikke minst i hovedoppgaveprosessen. Takk til mine superdisputasvenninner som bytter heiagjengrop og kritiske akademiske innspill mot suppe og rødvin.

Og ikke minst: Mye takknemlighet rettes til min kjæreste ”gardsgutt” og partner: for engasjement og støtte i både motgang og suksess, for ditt kritiske blikk og din støttende holdning, og ikke minst for å ha holdt ut med utroskap som tema i et helt år. Du er den som gir mening til mine drømmer.

”De utro kjenner kjærlighetens gleder,

de trofaste kjenner dens tragedie”

Oscar Wilde

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Begrepsbruk og prosessforståelse i utroskapsforskningen	4
1.3	Egenskaper ved individet.....	6
1.3.1	Personlighet og utroskap	6
1.3.2	Femfaktormodellen for personlighet.....	7
1.3.3	Seksuelle erfaringer og interesse.....	11
1.4	Egenskaper ved parforholdet	12
1.5	Kontrollvariabler	14
1.6	Forskningsspørsmål	15
2	Metode.....	16
2.1	Om prosjektet	16
2.2	Prosedyre	16
2.2.1	Datainnsamling.....	16
2.2.2	Anonymitet.....	16
2.3	Utvalg	17
2.4	Datamateriale og måleinstrumenter.....	18
2.4.1	Analysevariabler.....	18
2.5	Analyser.....	22
3	Resultater.....	23
3.1	Innledende analyser	23
3.1.1	Forekomst av utroskap	23
3.1.1	Korrelasjoner mellom analysevariablene	25
3.2	Logistiske regresjonsanalyser.....	25
3.2.1	Resultater for utroskap noen gang.....	25
3.2.2	Resultater for utroskap i nåværende forhold	28
3.3	Oppsummering av funn	30
4	Diskusjon.....	31
4.1	Drøfting av funn og resultater	31
4.1.1	Personlighet.....	32
4.1.2	Seksuelle risikofaktorer.....	37

4.1.3	Partilfredshet	38
4.1.4	Kontrollvariablenes betydning for utroskap.....	39
4.2	Diskusjon av utvalg, metoder og operasjonalisering.....	40
4.3	Konklusjon.....	42
4.4	Videre forskning.....	44
	Litteraturliste	46
	Vedlegg	54
	Vedlegg 1: Faktoranalyser av personlighetsmål	54
	Vedlegg 2: Faktoranalyser for partilfredshetsledd	57
	Vedlegg 3: Logistiske regresjonsanalyser.....	60

Tabeller og figurer

Tabell 2.1	<i>Respondentenes utdanningsnivå</i>	18
Tabell 2.2	<i>Respondentenes sivilstatus</i>	18
Figur 2.1	<i>Fordeling av respondenter etter antall seksualpartnere</i>	20
Tabell 3.1	<i>Forekomst av utroskap</i>	23
Tabell 3.2	<i>Korrelasjoner, gjennomsnitt og standardavvik for analysevariabler</i>	24
Tabell 3.3	<i>Modell 1: Logistisk regresjon for utroskap noen gang</i>	27
Tabell 3.4.	<i>Modell 2 Logistisk regresjonsanalyse av forhold på si</i>	29

1 Innledning

”Uten kjærligheten ville det ikke vært noen mening i menneskenes drømmer”, skriver Paulo Coelho i ”Alkymisten” (s. 93). Den romantiske kjærligheten mellom to personer er kjernen i mange menneskers viktigste drømmer. Vi snakker og drømmer om, håper og lengter etter, den store kjærligheten. På samme måte fantaserer vi om og frykter for det som kan gå galt, deriblant at en selv eller partner ikke skal være trofast. Utroskap er et populært tema blant både forfattere og deres publikum. Store litterære hovedpersoner som Leo Tolstojs ”Anna Karenina”, William Shakespeares ”Othello” og Sigrid Undsets ”Fru Marta Oulie” har alle blitt kjente for oss gjennom dramatiske utroskapshistorier. Med tv-programmet ”Temptation Island” i 2001 ble utroskap aktualisert som tv-underholdning, noe som førte med seg store debatter blant seere, politikere og tv-kritikere.

Utroskap ble tidligere regnet både som et brudd på kirkens og samfunnets lover, og kunne straffes med bøter, fengsel og til og med dødsstraff (Johannessen, 2008). Frem til 1991 kunne man kreve skilsmisse ved dom dersom den ektefellen hadde vært utro (Store norske leksikon, 2011). Andre steder i verden er det fremdeles slik at utroskap regnes som en av få gyldige grunner til skilsmisse, og i enkelte samfunn kan utroskap fremdeles føre til dødsstraff (Amnesty International, 2010). I dag er ikke utroskap straffbart i Norge eller våre naboland, men den moralske fordømmelsen kan fremdeles være hard. Selv om de fleste forventer eksklusivitet fra sin partner, er utroskap hyppig forekommende.

1.1 Bakgrunn

Utroskap er en av de vanligste årsakene til at par kommer i terapi (Atkins, Baucomb & Jacobson, 2001), og konsekvensene for parforholdet og individene som utgjør det, er mange; ofte negative, noen ganger alvorlige. Å ha opplevd at sin partner er utro kan føre til sterke emosjonelle reaksjoner. Thuen og Omland (2008) har undersøkt konsekvenser av utroskap for psykisk helse blant norske par som søkte hjelp hos familievernnet. De fant at hele 62 prosent av parene som hadde opplevd utroskap hadde verdier høyere en cut-off grensen på symptomer for psykologiske problemer. Utroskap eller mistanke om utroskap er også markører for voldsbruk og drap i parforhold (Abraham, Jewkes, Laubscher & Hoffman, 2006; Daly & Wilson, 1988; Easton & Shackelford, 2009). Vi trenger å forske på sammenhenger mellom

psykologiske variabler og utroskap for å vite hvordan vi skal håndtere utroskap når det inntreffer, både som terapeuter, medmennesker og partnere.

Mye av forskningen på utroskap er av mer sosiologisk art og ser demografiske variabler som kjønn, alder og utdanning som markører eller prediktorer for utroskap, men også en del studier innen psykologisk forskning har forsøkt å finne svar på hvorfor og hvordan utroskap oppstår. Funnene tyder på at faktorer ved individet, relasjonen og konteksten har betydning (Allen et al., 2005; Fricker & Moore, 2003; Træen, Holmen & Stigum, 2007). Blant andre faktorer har man funnet at personlighet, seksuell historikk og tilfredshet med parforholdet har betydning for utroskap, men funnene er sprikende og ingen har (meg bekjent) tidligere undersøkt alle disse faktorene i samme studie.

Denne oppgaven baseres på data fra Den store Parundersøkelsen på internett (Parweb, 2011) der over 3000 kvinner og menn har svart på spørsmål angående seg selv, sitt parforhold og eventuell utroskap. I oppgaven diskuteres det hvordan personlighet og seksuell erfaring i samspill med faktorer ved parforholdet kan være risikofaktorer eller beskyttende faktorer med hensyn til utroskap. Innledningsvis vil jeg først presentere tall for forekomst av utroskap, før jeg gjør rede for begrepsbruk og forståelsesmodeller i utroskapsforskningen som har betydning for denne undersøkelsen. Deretter presenterer og drøfter oppgaven funn i utroskapsforskningen knyttet til de aktuelle forklaringsvariablene: personlighet, seksuell historikk og partilfredshet. Videre vil de inkluderte forklaringsvariablene og funn knyttet til disse presenteres og drøftes.

Hvor vanlig er utroskap?

Utroskap er i stor grad forbundet med skam og hemmeligholdelse i de fleste samfunn, og det er derfor vanskelig å finne pålitelige tall på hvor vanlig forekommende utroskap er.

Fenomenet ser samtidig ut til å være utbredt. De første forekomsttallene for utroskap kom med Kinsey- rapportene rundt 1950. De rapporterte blant annet at halvparten av 40 år gamle menn hadde hatt et sidesprang, og at 25 prosent av alle gifte kvinner hadde vært utro i løpet av sitt liv (Kinsey, Pomeroy & Martin, 1948; Kinsey, Pomeroy, Martin & Gebhard, 1953). Nyere amerikanske undersøkelser viser lavere tall. Greeley (1994) viser til ulike forekomsttall mellom ulike demografiske grupper i USA. Sammenlignet med tallene for hvite amerikanere (kvinner 11 %, menn 21 %) er forekomsten høyere blant afroamerikanere (18 % og 39 %), og kjønnsforskjellen mer markant blant latinamerikanere (8 % og 46 %). I et australsk utvalg

oppgir 42 prosent av respondentene noen gang å ha vært utro, 20 prosent i sitt nåværende forhold (Fricker & Moore, 2003).

Gjennom Seksualvaneundersøkelsene, utført av Nasjonalt folkehelseinstitutt fra 1987 til 2002 er det gjennom anonyme spørreskjemaer samlet inn kunnskap om nordmenns seksualvaner. I 2002 rapporterte undersøkelsen at 29 prosent av mennene og 23 prosent av kvinnene hadde hatt "parallele seksuelle forhold". 16 prosent av mennene og 11 prosent av kvinnene hadde et forhold på si på daværende tidspunkt (Træen, Stigum & Magnus, 2003). I en studie av 400 par fant Træen og Martinussen (2008) at 6 prosent av kvinnene rapporterte at de hatt en parallell seksualpartner i sitt nåværende forhold, mens mannen hadde hatt et seksuelt forhold på si i 13 prosent av parene. I 4 prosent av parene hadde begge partnerne hatt et parallelt forhold. Tallene fra seksualvaneundersøkelser i våre naboland fra 1996 ligger noe høyere: 23 prosent for kvinner og 37 prosent for menn i Sverige, og 31 prosent for kvinner og 34 prosent for menn i Finland (Haavio-Mannila & Rotkirch, 2000). Prevalenstallene er altså sprikende, og det er stor sannsynlighet for underrapportering i en del undersøkelser. Prevalens vil avhenge av definisjonen som brukes, utvalgets sammensetning og hvordan materialet samles inn. Vestlige tall er sammenlignbare, selv om det er stor variasjon mellom studier og den reelle forekomsten er vanskelig å gjøre rede for.

Det er vanskelig å oppdrive prevalenstall fra ikke-vestlige kulturer, men det er nærliggende å tenke seg at forekomsten vil påvirkes av kulturelle normer for seksuell atferd og sosiale og rettslige konsekvenser av utroskap. Mange muslimske land (e.g. Iran) har strenge sanksjoner mot utroskap spesielt for kvinner (Amnesty International, 2010), mens visse andre kulturer er kjent for å ha mer liberale systemer for familieliv; som med konkubiner i det historiske Kina, og tradisjoner for polygami i flere arabiske kulturer. På bakgrunn av en omfattende undersøkelse av utroskap og personlighet rapporterer Schmitt (2004) at utroskap forekommer på tvers av kontinenter og kulturer. Utroskap er et kjent krysskulturelt fenomen, også i stammesamfunn (Buss, 2000), noe som understreker aktualiteten av utroskap som interesseområde for vitenskaper som er interessert i menneskelig atferd, slik som psykologien.

1.2 Begrepsbruk og prosessforståelse i utroskapsforskningen

Bill Clintons utsagn i forbindelse med "Lewinsky-skandalen": "*I did not have sexual relations with that woman*" understreker at det finnes mange forskjellige meninger om hvilke handlinger som teller som seksuelle handlinger, og som utroskap. Er det å kysse eller bli betatt av andre utroskap, eller er det seksuelle sidesprang som teller? Og hva teller som seksuelt sidesprang? Er seksuelt ladet berøring nok eller er bare samleie utroskap? I ordnetts norske ordbok er *utro* definert som en: som innlater seg seksuelt med andre enn ektefelle, forlovede e.l.: "han var sin kone utro med hennes venninne" (Ordnett, 2010).

Spørsmålet om hvordan utroskap skal defineres, er høyst aktuelt når fenomenet undersøkes i en vitenskapelig sammenheng. I den aller første litteraturgjennomgangen av utroskapsforskningen rettet A. P. Thompson (1983) søkelyset mot en uklar begrepsbruk, og konsekvensene av dette. Snart 30 år senere har feltet ennå ikke blitt enige om hva som er den "riktige" måten å definere utroskap i forskningen på. Noen eksempler på begreper som brukes er: "extra-dyadic sexual activity", "extra-dyadic sexual relationships", "infidelity", "extra-marital relationships" og "affairs". De fleste definerer altså utroskap som seksuell aktivitet utenfor ekteskap, samboerskap eller parforhold, mens andre inkluderer hendelser som flørting, kyssing og følelser for en annen. Fricker og Moore (2003) har spurt 312 menn og kvinner i Australia om hva som regnes som utroskap. Det er stor enighet om at seksuell atferd teller som utroskap (98 % mener at dette er utroskap), mens færre mener kyssing (66 %), å fantasere om sex med andre (35 %) og å gå på kino med andre enn partner (21 %) er utroskap.

Viktigheten av hvordan utroskap defineres gjenspeiler et populært skille i utroskapsforskningen, nemlig mellom seksuelt og emosjonelt utroskap. Studier viser at både prevalenstall, og graden av kjønnsforskjeller i utroskap vil avhenge av hvilken definisjon man velger (Brand, Markey, Mills & Hodges, 2007; Luo, Cartun & Snyder, 2010; Whisman & Snyder, 2007). I de aller flest undersøkelser av utroskap finner man at flere menn enn kvinner har hatt utenomekteskapelig seksuell aktivitet (e.g. Greeley 1994; Wiederman, 1997; Allen & Baucom, 2004; Treas & Giesen, 2000), men forskjellene jevnes ut ved bruk av en definisjon som inkluderer kyssing, "dating" og følelsesmessige sidesprang (Atkins, Baucom & Jacobson, 2001; Brand et al., 2007; Drigotas, Safstrom & Gentilia, 1999). Ved å definere utroskap kun som seksuelle handlinger, vil man altså ha større enighet blant respondenter om

at dette er utroskap, men vil på samme tid gå glipp av del handlinger som av mange defineres som utroskap. Denne oppgaven opererer med et vidt utroskapsbegrep som overlater det til respondentene selv å definere hva de ser som utroskap.

Blow og Hartnett (2005) har gjennomgått og oppsummert både metodologien og innholdet i utroskapsforskningen. De understreker at fenomenet er svært komplekst og advarer mot å overforenkle sammenhengene og overse at faktorene sannsynligvis er gjensidig avhengige av og påvirker hverandre. I en av de nyeste litteraturgjennomgangene på temaet argumenteres det for at den beste måten er å se på utroskap er som en prosess, og å undersøke når i prosessen de respektive funnene har forklaringsverdi (Allen et al., 2005). Forfatterne presenterer på bakgrunn av dette den tidligere forskningen langs en temporal dimensjon, der undersøkelser tar for seg a) predisponerende faktorer, b) utløsende faktorer, c) opprettholdende faktorer, d) faktorer som fremmer eller hemmer avsløring av utroskap og e) faktorer som påvirker respons til utroskap. Noen av disse faktorene vil være aktuelle på flere stadier i utroskapsprosessen, mens andre er tettere knyttet til spesifikke stadier. Undersøkelser opererer også med begrepene risiko- og beskyttelsesfaktorer (Treas & Giesen, 2000) som defineres som faktorer som senker eller øker sannsynligheten for utroskap

Denne oppgaven kan bidra til utroskapsfeltet ved å bruke data for personlighet, seksuell historikk og partilfredshet fra Den store Parundersøkelsen for å undersøke egenskaper ved den som er utro og parforholdet og undersøke om disse kan fungere som predisponerende risiko- eller beskyttelsesfaktorer. Resultatene vil være best forstått som bidrag til en integrert forståelse av utroskap som prosess. Siden de fleste studier, inkludert denne oppgaven, baserer seg på korrelasjonsstudier og ikke har longitudinelle data brukes begrepene om predisponerende risiko- og beskyttelsesfaktorer på et teoretisk grunnlag og i tråd med de analysene som gjøres. Denne oppgaven bruker data som undersøker både om respondentene noen gang har vært utro og om de har et forhold på si mens de besvarer undersøkelsen. Spørsmål en kan tenkes å gi informasjon om hva som øker sannsynligheten for utroskap over tid (predisponerende faktorer), mens spørsmål to gi en pekepinn på hva som er mest fremtredende ved nåværende utroskap (utløsende faktorer). Disse to spørsmålene kan slik forstås som å omhandle forskjellige stadier i utroskapsprosessen, og materialet vil derfor sammenlignes for å se om forskjellige egenskaper ved individ og parforhold gjør seg gjeldene for de respektive spørsmålene.

1.3 Egenskaper ved individet

1.3.1 Personlighet og utroskap

Personlighetspsykologien har fokus på hvordan psykologiske individuelle forskjeller i tanker, følelser og atferd kan beskrive, forklare eller predikere atferd. Dette gjelder også i kjærlighetens landskap, der personlighetsteori forsøker å forklare hvordan individuelle faktorer påvirker relasjonelle fenomener som partnerpreferanser og parforhold. Hvem har størst sannsynlighet å finne en partner de trives med, og hvem lykkes med å opprettholde et velfungerende parforhold? Personlighet kan også være en relevant faktor for å forklare variasjon i utroskap. Er det noen egenskaper ved personen som er mer betydningsfulle enn andre når vi forsøker å forstå hva som fører til utroskap? Forskningen ser for eksempel på tilknytningsstil (e.g. Bogaert & Sadava, 2002) dynamisk personlighet (Joseph & Shimberg, 2010), selvfølelse (Træen et al., 2007) og ulike trekkmodeller (e.g. Schmitt, 2004; Shaye, 2010; Shackelford, Besser & Goetz, 2008). Det finnes et begrenset antall (10-20) studier som har forsøkt å forklare hvem som er utro og ikke ved hjelp av personlighetsmål.

Ulike tradisjoner har ulike definisjoner av personlighet og ulike oppfatninger om hvordan personlighet skal måles og forstås. Innenfor trekkperspektivet brukes definisjoner som denne: ”et sett av organiserte psykologiske trekk og mekanismer innad i individet, som er relativt varige og som påvirker hans eller hennes interaksjoner med, og tilpasning til, sitt intrapsykiske, fysiske og sosiale miljø” (Larsen & Buss, 2010, s. 4). Dette innebærer at personlighet er et latent fenomen i individet, som vil påvirke dets funksjon og samhandling med miljøet. For at personlighet skal kunne brukes som en forklaringsvariabel må man tenke seg at disse beskrivelsene representerer psykologiske mekanismer som gjør at de har høyere sannsynlighet for å handle på noen måter mer enn andre. En slik forståelse forutsetter også en viss grad av stabilitet og kontinuitet i personlighet.

Når en person beslutter å inngå i utroskapsatferd gjøres en subjektiv vurdering av de positive og negative konsekvensene av handlingen og sannsynligheten (risikoen) for at de skal inntreffe (jfr. Pinkerton & Abrahamson, 1992). Man kan diskutere om det er en god beskrivelse å kalle utroskap en rasjonell beslutning, men de som inngår i utroskap gjør dette til tross for at han eller hun til en viss grad er klar over de mulige konsekvensene disse handlingene medfører, og har vurdert de positive å veie tyngre enn de negative i en gitt

situasjon. Slike vurderinger av utfall og risiko kan påvirkes av personlighet. Personlighet tenkes videre å kunne påvirke risikoen for utroskap gjennom persepsjon og seleksjon av situasjoner, tilgang på partnere gjennom evokasjon og manipulasjon, og gjennom hvilke handlinger han eller hun velger i de situasjonene der mulighetene for et sidesprang er til stede. Personlighet kan også påvirke hvor godt man fungerer i sitt parforhold, og hvor fornøyd man er med partner og i sitt parforhold, noe som igjen kan påvirke sannsynligheten for at man søker alternative partnere. I faktiske situasjoner der to personer blir tiltrukket av hverandre og handler på dette, til tross for at begge eller den ene allerede har en partner, er det en rekke av interaksjoner mellom faktorer som finner sted. Dette tegner et komplekst og sammensatt bilde av prosessen der utroskap utfolder seg, og krever en forståelse av hvordan personlighetsfaktorer interagerer med situasjon og miljø for å øke eller senke risikoen for utroskap i et parforhold.

1.3.2 Femfaktormodellen for personlighet

Femfaktormodellen for personlighet bygger på en kombinasjon av en statistisk og leksikalsk tilnærming til personlighet og har sin opprinnelse helt tilbake på 1800 tallet. Den første versjonen av en femfaktoriell trekkaksonomi slik de brukes i dag, ble utviklet av Tupes og Christal i 1961. Denne strukturen har senere blitt replisert av en rekke forskere som Norman, Goldberg, Botwin og Buss, McCrae og Costa (Digman, 1990). Modellen er av dagens aller mest anerkjente personlighetsmodeller, og har vist seg å korrelere med en rekke betydningsfulle livsutfall. (Larsen & Buss, 2010). At modellen baserer seg på en leksikalsk tradisjon betyr at synonymfrekvens og krysskulturell universalitet er hovedkriteriene for å bestemme viktige trekk. Det tenkes at jo viktigere et trekk er for menneskelig kommunikasjon, jo flere ord finnes for å beskrive et trekk innenfor og på tvers av språk (Goldberg, 1990). Personlighet forstått som trekk kan derfor tenkes å beskrive viktige forskjeller også med hensyn til utroskap.

Denne oppgaven vil undersøke om personlighetstrekk kan bidra til å forklare utroskap. Da analysene i denne oppgaven baserer seg på femfaktormodellen presenteres det videre tidligere forskning vedrørende den utro partens personlighet på de fem faktorene ekstroversjon, medmenneskelighet, samvittighetsfullhet, emosjonell stabilitet og intellekt (åpenhet).

Ekstroversjon

En person høy på ekstroversjon kan betegnes som pratsom, omgjengelig, selvsikker, energisk, utadvent og åpen (Goldberg, 1990), noe som kan tenkes å påvirke både en persons tilgang på og oppmerksomhet fra andre aktuelle partnere. En forutsetning er også at personen må velge å handle på muligheten hvis den byr seg. En slik beslutning kan tenkes å være påvirket av ekstrovertes sensitivitet for belønning (BAS) og en tilnærmende ("approach") motivasjon (Gray, 1970).

Høye skårer på ekstroversjonsdimensjonen har vist seg å henge sammen med forekomst av utroskap i flere studier. I en doktorgradsavhandling har Shaye (2010) sett på forholdet mellom personlighet og utroskap blant kjærestepar og rapporterer at ekstroversjon øker sannsynligheten for utroskap blant menn. Schmitt og Buss (2000) finner den samme tendensen ved at menn som kommer høyere ut på en skala for eksklusivitet i parforhold har lavere ekstroversjonsskårer. Orzek og Lung (2005) har utført en studie der de har sammenlignet det de kaller "cheaters" og "non-cheaters" på personlighetstrekk. De som oppgir å ha vært utro skårer seg selv høyere på ekstroversjon enn de som er tro mot sine partnere. De har også skåret sine partnere lavere på ekstroversjon enn de som er trofaste. Siden respondentene i denne studien både har skåret seg selv og partner, er det stor sannsynlighet for at fornøydhetsnivået med parforholdet påvirker hvordan deltakerne vurderer sin partner. Funnene kan likevel sees som en indikasjon på at ekstroversjon er en viktig faktor både hos individet og for likhet i personlighet når det kommer til risikoen for utroskap.

Medmenneskelighet

Der ekstroversjon kan sees som den kvantitative faktoren for sosiale relasjoner, representerer medmenneskelighet kvaliteten og varmen i relasjoner. Mennesker som har høye skårer på medmenneskelighet er hjelpsomme og viser ofte omsorg og empati. De kan karakteriseres som sympatiske, snille, varme, ekte og forståelsesfulle (Goldberg, 1990), og er opptatt av å ha harmoniske forhold til venner og familie (Larsen & Buss, 2010). Både kvinner og menn har preferanser for og er mer fornøyde i sitt parforhold hvis deres partner er høy på medmenneskelighet (Shackelford & Buss, 1997, s. 20-21).

Lave skårer på medmenneskelighet henger sammen med utroskap i flere tidligere studier (Barta & Kiene, 2005; Schmitt & Buss, 2000), også på tvers av en rekke land og kulturer

(Schmitt, 2004). Miller og kolleger har undersøkt både faktorer og underfasetter i femfaktormodellen knyttet til ulike typer seksuell risikoatferd, deriblant utroskap, og funnet at lavere medmenneskelighet indikerer seksuelt utroskap blant menn, men ikke for kvinner. Videre analyser viste at lave skårer på tillit er assosiert med seksuelt utroskap blant både kvinner og menn, mens lave skårer på oppriktighet ("straightforwardness") er assosiert med utroskap bare blant menn (Miller et al., 2004).

Andre studier finner ingen forskjell i medmenneskelighet blant de som har vært utro og de som ikke har vært det (Shaye, 2010; Shackelford et al., 2008; Whisman, Gordon & Chatav, 2007; Orzek & Lung, 2005).

Samvittighetsfullhet

Høye skårer på samvittighetsfullhet er forbundet med egenskaper som pliktroskap og orden. Samvittighetsfulle mennesker beskrives som at de tenker seg om før de handler og spiller etter reglene. I samfunn der utroskap sees på som et alvorlig brudd på sosiale normer og forventet atferd, kan man tenke seg at det er mindre utroskap blant mennesker som identifiserer seg med disse egenskapene. Samvittighetsfullhet har vist seg å beskytte mot seksuell risikoatferd på tvers av flere studier (Hoyle, Fejfar & Miller, 2000).

Schmitt (2004) rapporterer sammenhenger mellom lave skårer på samvittighetsfullhet og utroskap og tvers av nesten alle kulturer og land han har undersøkt. Lave skårer på samvittighetsfullhet korrelerer med utroskap også i flere andre studier (Shaye, 2010; Shackelford et al., 2008; Barta & Kiene, 2005; Schmitt & Buss, 2000). Shaye (2010) finner at denne sammenhengen kun er gyldig for menn, mens de andre finner den for begge kjønn.

Emosjonell stabilitet

Høy grad av emosjonell stabilitet innebærer at man er rolig, avslappet og stabil (Goldberg, 1990), mens nevrotisme er knyttet til engstelighet, lavere selvfølelse, humørsvingninger og tilstedeværelse av negative emosjoner som angst og depresjon (Watson & Clark, 1992). Nevrotisme kan tenkes å henge sammen med utroskap gjennom lavere partilfredshet, og at personene søker bekræftelse andre steder enn i sitt parforhold (Barta & Kiene, 2005).

Barta og Kiene (2005) rapporterer at kjæresteparene som oppgir å ha vært utro i deres utvalg skårer signifikant høyere på nevrotisme, mens Shaye (2010) ikke finner at nevrotisme

predikerer utroskap blant kjæresteparene i sin studie. En studie av gifte par fant at utroskap ble predikert av høyere nevrotisisme, også når de kontrollerer for demografiske variabler og partilfredshet (Whisman et al., 2007), mens Schmitt ikke fant noen sammenheng mellom nevrotisisme og utroskap i en stor tverrkulturell undersøkelse fra 2004.

”Den femte faktoren”

Det er knyttet uenighet om både innhold og benevning av den femte faktoren. Blant annet har man funnet at den måler forskjellige aspekter i forskjellige kulturer (Digman, 1990). Goldberg, som baserer seg på trekkadjektiver, bruker betegnelsen intellekt basert på trekkadjektivene kreativ, fantasirik og intellektuell (Goldberg, 1990). Costa & McCraes modell, som bruker spørreskjemaer kaller den femte faktoren åpenhet (”openness to experiences”), med underfasettene fantasi, estetikk, følelser, handlinger, verdier og ideer (McCrae & John, 1992). Det at det benyttes forskjellige operasjonaliseringer og måleinstrumenter på i de ulike undersøkelsene er en utfordring for repliserbarheten i forskningen.

Dette trekket har blitt lite undersøkt med hensyn til utroskap, og jeg har ikke funnet sammenhenger i tidligere forskning. Schmitt (2004) og Shaye (2010) rapporterer ingen signifikante effekter av dette trekket på utroskap.

Oppsummering av funn personlighet og utroskap

De mest konsistente funnene på tvers av undersøkelser er knyttet til dimensjonene ekstroversjon, samvittighetsfullhet og medmenneskelighet, der høye skårer på ekstroversjon og lave skårer på samvittighetsfullhet og medmenneskelighet henger sammen med utroskap. Ingen eller få studier rapporterer dette mønsteret av funn på alle dimensjonene i samme undersøkelsene. Det rapporteres signifikante funn med hensyn til de fire første faktorene i femfaktormodellen, men ingen knyttet til den femte faktoren. Forskningsspørsmålene i denne oppgaven vil derfor være av utforskende art til hvilke personlighetstrekk som kan bidra til å forklare utroskap.

1.3.3 Seksuelle erfaringer og interesse

Seksuell erfaring og risikoadferd

Mange seksualpartnere og tidlig seksuell debutalder har vist seg å henge sammen med økt sannsynlighet for utroskap i parforhold (Forste & Tanfer, 1996; Treas & Giesen, 2000; White, Cleland & Caraël, 2000). Seksuelle erfaringer er interessante i sammenheng med utroskap fordi utroskap i likhet med promiskuitet (mange seksualpartnere) og tidlig debutalder kan sees på som seksuell risikoadferd. Lav debutalder og mange seksualpartnere samvarierer med en økt sannsynlighet for en rekke typer seksuelt overførbare sykdommer og ikke-planlagt graviditet, narkotikamisbruk, høyere alkoholkonsum, røyking og høyere risiko for voldsatferd blant ungdom (Hoyle et al., 2000; Valois, Oelmann, Waller & Hussey, 1999). Utroskap øker risikoen for seksuelt overførbare sykdommer, potensielt tap av partner, voldsbruk i parforholdet og uønsket graviditet.

Personlighet og seksuelle erfaringer

Femfaktormodellen har fått kritikk for ikke å involvere adjektiver relatert til seksuelle forhold (Schmitt & Buss, 2000), men seksuell atferd er undersøkt i forbindelse med flere ulike personlighetsmodeller. Eysenck og Eysenck fant at ekstroverte hadde mer positive holdninger til å ha flere seksualpartnere, til å debutere tidligere, ha oftere sex og hadde flere partnere (Eysenck & Eysenck, 1975, i Schmitt, 2004). I en krysskulturell studie finner Schmitt (2004) to ulike underdimensjoner i egen og i tidligere forskning: en for utroskap og en annen for promiskuitet, som henviser til mindre strenge regler for seksuell atferd. Utroskap forbindes med lav medmenneskelighet og lav samvittighetsfullhet, mens seksuell promiskuitet korrelerer høyere med ekstrovertsjon. En studie av et klinisk utvalg har også funnet at mer ekstroverte individer rapporterer høyere seksualdrift, mer seksuell erfaring og mer positiv affekt enn de mer introverte klientene (Costa, Fagan, Piedmont, Ponticas & Wise, 1992).

I en metaanalyse finner forskerne at impulsivitet og spenningssøking er knyttet til en rekke typer seksuell risikoadferd (Hoyle et al., 2000). Hoyle med kollegaer undersøker også om bestemte personlighetstrekk kan henge sammen med spesifikk seksuell risikoadferd.

Undersøkelsen tar ikke for seg utroskapsatferd, men finner at samvittighetsfullhet er negativt assosiert med prevensjonsbruk, mens høy medmenneskelighet er negativt korrelert med mange seksualpartnere, ubeskyttet sex og generell seksuell risikotaking.

Selv om ikke all utroskap har seksuelle motiver, kan en del utroskapsatferd tenkes å være motivert av noen felles trekk og egenskaper hos individer som også rapporterer promiskuøs seksuell atferd og høyere seksuell interesse. Personer som er utro viser ifølge et par studier en høyere interesse for sex (Treas & Giesen, 2000; Træen & Stigum, 1998). Jeg har derfor konstruert et mål på seksuell interesse i denne oppgaven for å undersøke om dette kan bidra til å forklare utroskap, og om det kan finnes tilknytninger til personlighet.

De presenterte funnene kan tyde på at interesse for sex varierer med hensyn til personlighet, og ulike motivasjoner for utroskap. Denne oppgaven vil derfor undersøke om målene for seksuelle erfaringer og seksuell interesse er risikofaktorer for utroskap. Den vil også undersøke om det finnes forskjeller i disse sammenhengene med hensyn til personlighet.

1.4 Egenskaper ved parforholdet

Når man skal forklare utroskap er det også naturlig å se på hvilke egenskaper ved parforholdet som kan være utløsende eller disponerende for utroskap. Er utroskap en følge av et dårlig fungerende parforhold? Er dårlig kommunikasjon, mye kritikk eller et lite tilfredsstillende sexliv utløsende for at menn og kvinner søker oppmerksomhet og nærhet andre steder enn i sitt parforhold? Empirisk forskning viser at det er sammenhenger mellom partilfredshet og forekommende utroskap, og mellom personlighet og partilfredshet.

Partilfredshet

I en studie fra 2010 fant Shaye at selv om personlighet hadde et unikt bidrag til forklaring av utroskap, var lav partilfredshet den beste markøren for utroskap i hennes utvalg. Glass og Wright (1985) har sammenlignet menn og kvinner som inngår i utroskap og som ikke gjør det, og rapporterer at de som er involvert i både seksuelt og emosjonelt utroskap blant begge kjønn rapporterer den laveste partilfredsheten. En annen studie fant at lav partilfredshet, og spesielt lav seksuell tilfredshet, korrelerte med en lyst (desire) om sex utenfor ekteskapet, men ikke med faktisk utroskapsatferd (Prins, Buunk & Van Yperen, 1993).

Andre studier viser hvordan personlighet påvirker partilfredshet, men også er her resultatene sprikende. Høyere grad av emosjonell stabilitet er funnet å henge sammen med en høyere grad av tilfredshet og glede i parforholdet (Botwin, Buss & Shackelford, 1997), mens nevrotisme er forbundet med lavere partilfredshet (Karney & Bradbury, 1997).

Samvittighetsfullhet og medmenneskelighet ser ut til å være viktige faktorer hos kjærestepar ("dating couples"), mens ekstroversjon er mer betydningsfullt for partilfredshet hos gifte (Watson, Hubbard og Wiese, 2000). I en studie som sammenligner partenes personlighet, ser likhet i åpenhet ut til å være betydningsfullt for partilfredsheten (Luo & Klohnen, 2005). Det kan se ut til at betydningen av ulike personlighetstrekk avhenger av type relasjon, kanskje ved at man har andre forventninger og partnerpreferanser for kortvarige og langvarige parforhold.

De fleste undersøkelsene er kryss-seksjonelle og kan derfor ikke slutte hvorvidt lav partilfredshet øker sjansen for utroskap, eller om kvaliteten på parforholdet påvirkes av utroskapsaktivitet. I en longitudinell studie fulgte en forskergruppe 72 par fra før de giftet seg og gjennom åtte år. Funn fra denne studien viste høyere forekomst av negativ kommunikasjon, og lavere partilfredshet allerede før ekteskapet i de parene hvor den ene parten senere var utro (Allen et al., 2008). Dette tyder på at lav partilfredshet kan være en risikofaktor for at utroskap i parforhold.

Forskningen viser at partilfredshet henger sammen med fantasier om utroskap og faktisk utroskapsatferd. Dette kan bety at lav tilfredshet med parforholdet kan virke som utløsende faktor for utroskap. Forskningen viser også at personlighet henger sammen med hvor fornøyde personer er i sitt parforhold. Det kan derfor tenkes at personlighet påvirker sannsynligheten for utroskap gjennom hvor tilfredse partnerne er i sitt parforhold. Partilfredshet kan da virke som en mediator for personlighets betydning for utroskap. Shackelford, Besser og Goetz (2008) har testet denne hypotesen relatert til partners personlighet og fant at de som hadde en partner med lave skårer på medmenneskelighet og samvittighetsfullhet rapporterte både lavere partilfredshet og høyere sannsynlighet for å være utro.

Denne oppgaven vil undersøke om partilfredshet påvirker sannsynligheten for utroskap, og hvorvidt noen typer partilfredshet er viktigere enn andre. Videre vil analysene undersøke om det finnes interaksjons- og mediatoreffekter mellom personlighet og partilfredshet i forklaring av utroskap.

1.5 Kontrollvariabler

En rekke andre variabler er funnet å henge sammen med utroskap, uten at alle kan få plass i denne oppgaven. Noen spørsmål knyttet til person og parforhold inkluderes i analysene på bakgrunn av at de i tidligere analyser har vist seg å være viktige markører for utroskap. Disse inkluderer variablene kjønn, alder, utdanning, lengde på parforhold og sivilstatus. Siden disse representerer alternative forklaringer for utroskap, brukes de som kontrollvariabler i denne oppgaven, og de sentrale tendensene i sammenhengen til utroskap presenteres her kort.

Kjønn er den mest studerte variabelen knyttet til utroskap (Atkins et al., 2001). Hovedfokuset har vært på forskjeller i forekomst mellom kjønnene, om kvinner og menn deltar i ulike typer utroskap, og om utroskap kan forklares av forskjellige motiver og faktorer for de to kjønnene. Det er lite ”klare svar” å finne knyttet til hvordan kjønn påvirker utroskap, og sammenhengene ser ut til å avhenge av operasjonaliseringer og ”type utroskap” i de respektive undersøkelser (jmf. 1.2 i denne oppgaven; Brand et al., 2007; Luo et al., 2010; Whisman & Snyder, 2007).

Litteraturen viser at den kumulative livstidsprevalensen øker med årene opp til en viss alder (Atkins et al., 2001; Wiederman, 1997; Allen et al., 2005). Ser man på forekomst det siste året tenderer de yngre gruppene til å rapportere mer utroskap enn de eldre (Choi et al., 1994, Treas & Giesen, 2000). Kryss-seksjonelle undersøkelser kan ikke skille mellom kohorteffekter og utviklingseffekter, og dermed si noe om yngre eller eldre er mer utro.

Resultatene er sprikende for betydningen av utdanning i utroskapsforskningen; der noen studier har funnet at utroskap øker med høyere utdanning (e.g., Amato & Rogers, 1997), synker med høyere utdanning (e.g. Choi et al., 1994), eller ikke finner signifikante sammenhenger (e.g. Treas & Giesen, 2000). I en norsk undersøkelse fra 2007 fant man ingen signifikante forskjeller i utroskap på bakgrunn av grad av utdanning (Træen et al., 2007). Data fra folkehelseinstituttet viser at mønstrene i sammenhengen mellom utdanning og utroskap har endret seg i Norge de siste 50 årene. For respondenter født før 1930 fant man sterke interaksjonseffekter mellom kjønn og utdanning for forekomsten av utroskap. For respondenter født etter 1970 har disse forskjellen jevnet seg ut (Træen & Stigum, 1998).

Legning påvirker forekomsten av utroskap, ifølge en norsk undersøkelse fra 2007 der de med homoseksuell eller bifil legning oppgir å være mer utro enn heteroseksuelle (Træen et al., 2007).

Noen egenskaper ved parforholdet har også vist seg å påvirke sannsynligheten for utroskap, der forskningen rapporterer en høyere risiko for utroskap blant samboere enn gifte (Treas & Giesen, 2000; Træen, Holmen & Stigum, 2007), og at risikoen øker med lengden på parforholdet (Træen & Stigum, 1998). Oppgaven vil derfor også undersøke om eventuelle sammenhenger påvirkes av sivilstatus og varigheten på parforholdet.

1.6 Forskningsspørsmål

Oppgavens mål er å undersøke hvorvidt forskjeller i utroskap kan forklares av personlighet, partilfredshet og seksuell erfaring. Ved å bruke data for utroskap noen gang, og utroskap på nåværende tidspunkt, vil oppgaven analysere og drøfte individets og relasjonens betydning for utroskap.

På bakgrunn av de uklare tendensene i feltet for personlighet og utroskap er forskningsspørsmålene i denne oppgaven av utforskende art. Analysene vil undersøke hvilke personlighetsdimensjoner som kan virke som predisponerende risikofaktorer ved å øke sannsynligheten for utroskap og hvilke personlighetsdimensjoner som kan virke som beskyttende faktorer ved å senke sannsynlighet for utroskap.

Det undersøkes videre om seksuell erfaring og interesse er viktige markører for utroskap, og om det finnes eventuelle interaksjonseffekter eller mediatoreffekter mellom personlighet og målene for seksuell erfaring og interesse.

Vil fornøydheden med parforholdet ha betydning for om noen har et forhold på si? Betydningen av ulike mål for partilfredshet undersøkes for utroskap på nåværende tidspunkt. Det undersøkes om fornøydheden med parforholdet kan være en medierende faktor for personlighet og utroskap.

På grunn av indikasjonene på at det finnes interaksjonseffekter mellom en rekke av de nevnte demografiske variablene og analysevariabler (Blow & Hartnett, 2005), vil oppgaven også undersøke om det finnes slike sammenhenger.

2 Metode

2.1 Om prosjektet

Data til oppgaven er hentet fra den nettbaserte *Den store Parundersøkelsen* (Parweb, 2008) gjennomført på oppdrag fra Schibsteds datingselskap ”Møteplassen” og avisen VG, utført av psykologene Andreas Løe Narum, Sissel Gran og Per Schioldborg. Denne består av 300 spørsmål, og er den mest omfattende parundersøkelsen gjennomført i Norge. Målet med undersøkelsen var å finne frem til oppdatert og mer nyansert kunnskap om hva som er betydningsfullt for at par er fornøyde og holder sammen. Denne kunnskapen skal i tillegg til å brukes i vitenskapelig sammenheng, formidles gjennom artikler i VG, og brukes til å danne en vitenskapelig ”matchingmodell” for Møteplassen (Parweb, 2008).

2.2 Prosedyre

2.2.1 Datainnsamling

Undersøkelsen ble promotert gjennom en artikkel på VGs nettsider (Lundh, 2008) der man kan kunne klikke seg videre til å delta. Det er fremdeles mulig å besvare undersøkelsen, men denne oppgaven har benyttet data samlet inn mellom sommeren 2008 og høsten 2009. Det var mulighet for deltakerne å vinne ”en romantisk tur til Paris” om man deltok i undersøkelsen før sommeren 2009. Undersøkelsen tok omtrent 30 minutter å besvare, men det var mulig å bruke den tiden man ønsket. Det var også mulig å avbryte og lagre undersøkelsen og fullføre på et senere tidspunkt.

2.2.2 Anonymitet

Alle data ble behandlet med konfidensialitet. Respondentene ble bedt om å oppgi sin e-post adresse for å få påminnelse om å fullføre undersøkelsen ved eventuelt avbrudd. Deltakerne kunne også velge om e-post adressen skulle lagres for at de kunne være med i trekningen om premier, for å kunne bli kontaktet av en journalist eller for å få tilsendt informasjon om undersøkelsen i etterkant. E-postadressen ble lagret i en egen tabell separat fra undersøkelsen. Hvis deltakerne ikke ønsket noe av dette, ble e-posten slettet fra systemet. Nå som premien er utdelt er alle adressene slettet. Resultatene ble lagret i en separat database. Når respondenten

hadde fullført undersøkelsen ble koblingen mellom e-post adressen og resultatene slettet. Databaseserveren lå på et eget, sikkert nett som er skilt fra internett med flere brannmurer slik at den ikke var mulig å nå utenifra. Parweb slettet også alle såkalte ”cookies” (en funksjon som identifiserer respondentens PC mens undersøkelsen pågår).

Undersøkelsen stiller noen spørsmål som kan oppfattes som ”tabubelagte”, knyttet til blant annet seksuell erfaring og preferanser, vold i parforholdet og seksuelle overgrep. Det spesifiseres i undersøkelsen at det er valgfritt å svare på disse spørsmålene.

2.3 Utvalg

Det opprinnelige utvalget bestod av 3741 respondenter. En relativt stor andel av respondentene hadde valgt ikke å svare på spørsmålene om de hadde vært utro (543 respondenter) eller hadde et forhold på si (575 respondenter) og er derfor automatisk ekskludert fra analysene. I tillegg brukes et filter for analysene som ekskluderer respondenter med debutalder under 12 og over 40 år, og med alder under 12 år da dette ikke anses for å være sannsynlige seriøse besvarelser. Etter ekskludering er data fra 3163 respondenter med til analysene i modell 1. Til analysene for forhold på si (modell 2) ekskluderes i tillegg respondenter som ikke har partner, dette gir 3073 respondenter. Deskriptive analyser viste at egenskaper ved utvalget er relativt like etter filterekskludering og resultater for utvalget til modell 1 presenteres derfor videre.

Egenskaper ved utvalget

Kjønnsfordelingen i utvalget er 1974 (62.4 %) kvinner og 1189 (37.6 %) menn. Respondentenes alder strekker seg fra 15 til 63 år. Gjennomsnittsalderen er på 30,4 år med standardavvik på 8,63 år. 96,8 prosent av respondentene er oppvokst i Norge. 95,3 prosent av respondentene oppgir å ha en heterofil seksuell legning, 1,9 prosent oppgir en homofil legning, og 2,8 prosent oppgir en bifil legning. Utdanningsnivået i utvalget er generelt høyt: 60 prosent av respondentene har enten høgskoleutdanning eller universitetsgrad (tabell 2.1). Kun en liten andel (2,8 %) har ikke partner på tidspunktet de besvarte undersøkelsen. Halvparten av respondentene er samboende, en tredjedel er gift mens en sjettedel oppgir å ha kjæreste (tabell 2.2).

Tabell 2.1 *Respondentenes utdanningsnivå*

Utdanningsnivå	Antall	%
Ingen utdanning eller grunnskole	138	4,4
Videregående skole	1115	35,3
Høgskoleutdanning	821	26,0
Universitetsgrad	1089	34,4
Totalt	3163	100

Tabell 2.2 *Respondentenes sivilstatus*

Sivilstatus	Antall	%
Har ikke partner nå	90	2,8
Har kjæreste	523	16,5
Samboer	1562	49,4
Gift	988	31,2
Totalt	3163	100,0

2.4 Datamateriale og måleinstrumenter

Denne oppgaven har brukt utvalgte data fra Den store Parundersøkelsen. Analysene ble gjennomført ved bruk av data for personlighet og partilfredshet, holdninger og interesse, og spørsmål vedrørende seksuell erfaring og utroskap, samt utvalgte spørsmål for demografiske data og egenskaper ved parforholdet.

2.4.1 Analysevariabler

Avhengige variabler: utroskap

Til analysene ble det benyttet to forskjellige variabler vedrørende utroskap, en for utroskap noen gang og en for nåværende forhold på si, basert på spørsmålene: ”Har du noen gang vært utro?” og ”har du noe forhold på si nå”? der respondentene kunne svare ”ja”, ”nei” eller velge å la være å svare, fordi dette kunne oppfattes som tabubelagte tema.

Personlighetstrekk

Mål på personlighet i undersøkelsen baserer seg på ledd i Goldbergs femfaktormodell og er hentet fra International Personality Item Pool (IPIP, 2011a) og oversatt til norsk. Spørsmålene har form som påstander og respondenten gir uttrykk for hvordan dette passer for seg.

Eksempel: ”Liker å lese utfordrende stoff”, ”er interessert i mennesker”, ”bekymrer seg over ting”, ”liker orden”, ”liker å være midtpunkt” der svaralternativene gis på en 7-punkts Likertskala fra ”helt uenig” til ”helt enig”. Alle de inkluderte spørsmålene finnes i vedlegg 1.2.

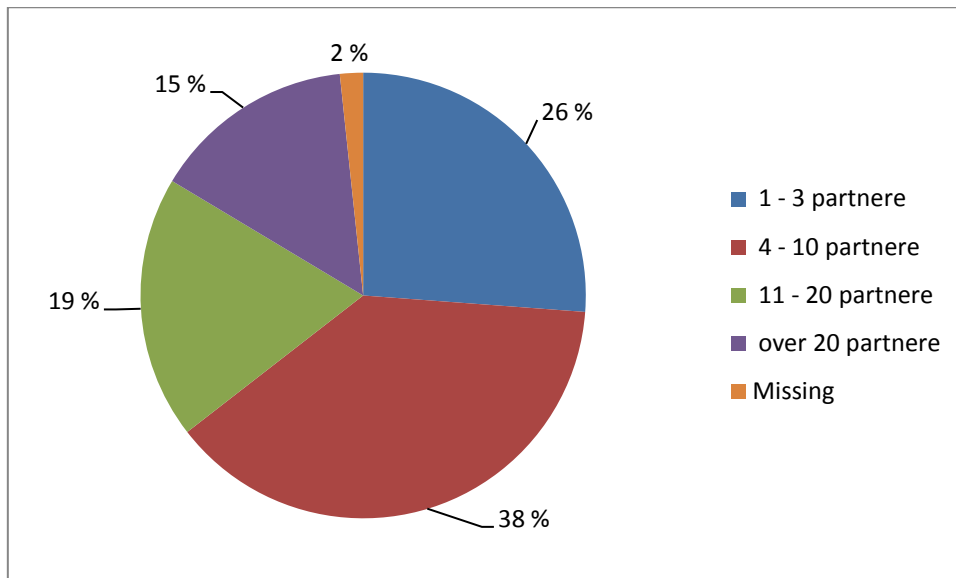
Personlighetsleddene ble kategorisert ved hjelp av faktoranalyse for å undersøke faktorstruktur, antall faktorer og faktorladninger. Dette ble gjort i samsvar med prosedyren anbefalt av Pallant (2005, kapittel 15), se vedlegg 1.1 for detaljer. Faktoranalysene viste en faktorstruktur på fem komponenter (resultatene fra Varimax rotasjon presenteres i vedlegg 1.2). Noen av leddene er ekskludert på grunn av lave faktorladninger, eller fordi de lader på ”feil” faktor. 40 av de opprinnelige 50 spørsmålene er med i de videre analysene, og for de resterende 40 leddene stemmer faktorstrukturen og faktorladningene godt overens med etablerte femfaktormål. De fem faktorene forklarer til sammen 47,4 prosent av total varians.

Til videre analyser ble det benyttet sumskårer for de fem faktorene der høye skårer betyr høy grad av det målte personlighetstrekket. Skalaene ble navngitt i tråd med Goldbergs femfaktormodell. *Ekstrovertsjon* (7 ledd, $\alpha = .76$), *Emosjonell Stabilitet* (8 ledd, $\alpha = .82$), *Medmenneskelighet* (10 ledd, $\alpha = .82$), *Samvittighetsfullhet* (7 ledd, $\alpha = .81$) og *Intellekt* (8 ledd, $\alpha = .79$). Verdiene for Cronbachs alpha (α) viser tilfredsstillende verdier for indre konsistens, selv om disse er noe lavere enn i sammenligningstabellene i IPIP (2011b).

Seksuelle erfaring og interesse

Seksuell erfaring ble undersøkt gjennom spørsmål om *debutalder* og *antall seksualpartnere*. ”Hvor gammel var du da du debuterte seksuelt?” og ”omtrent hvor mange seksualpartnere har du hatt i løpet av ditt liv?” Skalaen for antall partnere er kategorisert inn i fire grupper på grunn av problemer med uteliggere og den ujevne spredningen i den opprinnelige variabelen. Gruppene er konstruert etter det som kan tenkes å være meningsfulle forskjeller, samtidig som det er forsøkt å få en jevn fordeling av antall respondenter i hver kategori. Gruppe 1 har hatt 1

til 3 partnere, gruppe 2 har hatt 4 til 10 partnere, gruppe 3 har hatt 10 til 20 partnere og gruppe 4 har hatt over 20 partnere. Fordelingen vises i figur 3.3

Figur 2.1 *Fordeling av respondenter etter antall seksualpartnere*

Til analysene i denne oppgaven ble det konstruert en egen skala for *seksuell interesse*. Denne består av 3 ledd som opprinnelig var tenkt å måle seksuell partilfredshet, men som ble antatt å være et bedre mål på generell seksuell interesse. Disse er: ”når man har vært sammen en stund, er sex [ikke] mindre viktig”, ”sex er viktig for meg” og ”jo mer sex, jo bedre”. Denne skalaen har en Cronbachs alpha på .72. som er en akseptabel verdi for indre konsistens i en så kort skala. I analysene benyttes det en sumskåre for disse 3 leddene, der høye verdier betyr høy grad av seksuell interesse.

Partilfredshet

Partilfredshet er i denne oppgaven målt ved 39 spørsmål vedrørende ulike aspekter ved fornøydhet med parforholdet. Spørsmålene er utviklet av Andreas L. Narum, Sissel Gran og Per Schioldborg, og er en blanding av spørsmål fra etablerte skalaer og nye ledd som baserer seg på utviklernes erfaring. Spørsmålene er i stor grad inspirert av Sternbergs Triangular Theory of Love (1997), og en del av spørsmålene er hentet fra Barnes og Sternberg (1997) og Norton (1983). Noen av leddene ble utviklet i forbindelse med NRK-programmet ”Test Kjærligheten” (NRK, 2006). Her ble prototypen først testet på et representativt utvalg

gjennom et mediebyrå, og deretter videreutviklet til en partilfredshetsskala. Holdningsmålene er utviklet av Andreas L. Narum til bruk i Møteplassens holdningsskala (Møteplassen, 2011).

Spørsmålene besvares langs en 7-punkts Likertskala, eksempel: "Vårt parforhold er solid": fra "helt uenig" til "helt enig", eller "hvor ofte krangler du og din partner": aldri, halvårlig, månedlig, ukentlig, nesten daglig, daglig, alltid. Alle de inkluderte spørsmålene finnes i vedlegget (vedlegg 2.2) sammen med detaljer vedrørende faktoranalyser (vedlegg 2.1).

Materialets egnethet for faktoranalyse, og bestemmelse av antall faktorer ble undersøkt som anbefalt av Pallant (2005, kap. 15) (Se vedlegg 2). Spørsmålene ble analysert og redusert til 6 faktorer ved hjelp av prinsipale komponenter med Varimax rotasjon av hensyn til repliserbarheten (Henson & Roberts, 2006). De seks faktorene forklarer til sammen 57, 74 % av variansen i partilfredshetsleddene. Til analysene i denne oppgaven brukes sumskårer fra 5 av 6 faktorer der 39 av de opprinnelige spørsmålene er med. Noen av leddene er ekskludert på grunn av lave faktorladninger, andre fordi de måler noe annet enn tilfredshet med parforholdet. Skalaen for trofasthet er tatt ut av analysene fordi spørsmålene oppfattes som mål på holdninger til trofasthet og utroskap fremfor partilfredshet (e.g. "jeg er trofast mot min partner", "jeg ville aldri tilgi utroskap") som ikke er en del av forskningsspørsmålene i denne oppgaven.

Skalaene som brukes som grunnlag for sumskårene til analysene er *Generell partilfredshet* (8 ledd, $\alpha = .90$), *Nærhet og kommunikasjon* (11 ledd, $\alpha = .91$), *Holdninger* (4 ledd, $\alpha = .67$), *Negative følelser* (7 ledd, $\alpha = .76$) og *Seksuell partilfredshet* (4 ledd, $\alpha = .83$). For variabelen negative følelser vil høye verdier bety at respondenten er lite tilfreds med parforholdet, mens for de andre variablene representer høye verdier høy grad av tilfredshet.

Som et mål på fornøydhets med *seksuell aktivitet*, ble forholdet mellom hyppighet av seksuell aktivitet, og ønsket hyppighet av seksuell aktivitet regnet ut basert på spørsmålene "hvor ofte har du hatt sex med din partner den siste måneden?" og "hvor ofte skulle du ønske du hadde hatt sex med din partner den siste måneden?" Lave verdier på dette diskrepansmålet betyr at respondentene er fornøyd med hyppighet av seksuell aktivitet.

Kontrollvariabler

Som kontrollvariabler i analysene for denne oppgaven brukes data for *kjønn* (kvinne/mann), *alder* (i år), *legning* (heterofil, homofil eller bifil), *utdanning* (ingen utdanning, grunnskole,

videregående utdanning, høgskole, universitet: bachelor- master- eller doktorgrad), *sivilstatus* (gift, samboer, har kjæreste, skilt/separert, enslig, har særbo, er enke/enkemann) og *parforholdets varighet* (i måneder). Utdanning og sivilstatus er kodet om til 4 kategorier som vist i tabell 2.1 og 2.2.

2.5 Analyser

For å undersøke til hvilken grad personlighet, seksuell historikk og partilfredshet kan forklare noe av variansen i utroskap benyttes hierarkisk logistisk regresjon. Det benyttes hierarkiske modeller fordi dette gir informasjon om hvor mye hver kategori eller blokk kan forklare av variansen i utroskap. Variablene er kategorisert i blokker som *kontrollvariabler*, *seksuell erfaring og interesse*, *personlighetsvariabler* og *partilfredshetsvariabler*.

Det er gjennomført separate analyser for utroskap noen gang (modell 1) og nåværende forhold på si (modell 2). Modell 1 undersøker forklaringseffekten av de fem personlighetsvariablene *ekstroversjon*, *medmenneskelighet*, *samvittighetsfullhet*, *intellekt* og *emosjonell stabilitet*, og tre seksuelle forklaringsvariabler: *antall seksualpartnere*, *debutalder* og *seksuell interesse*. Disse undersøkes med ”har du noen gang vært utro?” som avhengig variabel. Det kontrolleres for *kjønn*, *alder*, *utdanning* og *legning*.

Modell 2 undersøker forklaringseffekten av analysevariablene på avhengig variabel: ” har du noen forhold på si nå?” I tillegg til de samme variablene som i modell 1, undersøkes også partilfredshetsmålene: *generell partilfredshet*, *nærhet og kommunikasjon*, *holdninger og interesser*, *negative følelser*, *seksuell partilfredshet* og diskrepansmålet for *seksuell aktivitet*. Det kontrolleres for *kjønn*, *alder*, *utdanning*, *legning*, *lengde på parforhold* og *sivilstatus*. For analyser av forhold på si ekskluderes i tillegg til debutalder <12 og > 40 år, og alder < 12 år, respondenter uten nåværende partner. Dette innebærer at 3073 av respondentene er med i disse analysene.

Siden regresjonsanalyser er statistiske teknikker basert på korrelasjon kan de ikke si noe om årsakseffekter eller retningen på sammenhenger, men beregner hvor høy samvariansen er mellom analysevariablene og den avhengige variabelen. En annen mulighet er at de korrelerer fordi de begge henger sammen med en felles tredje faktor. Analysene har derfor kontrollert for de viktigste kjente faktorene som påvirker utroskap.

3 Resultater

Oppgavens forskningsspørsmål er å undersøke hvorvidt forskjeller i utroskap kan forklares av personlighet, partilfredshet og seksuell erfaring. Dette gjøres gjennom to modeller ved hierarkisk logistisk regresjon som gjort rede for i slutten av kapittel 2. I dette kapitlet presenteres resultatene av de empiriske analysene i denne oppgaven.

3.1 Innledende analyser

Som tidligere presentert er data for personlighet og partilfredshet undersøkt gjennom faktoranalyser og reliabilitetsmåler, og deskriptive analyser av utvalget gjennomført. Forekomst av utroskap og korrelasjoner mellom analysevariabler er også undersøkt som innledende analyser og resultatene fra disse analysene presenteres her i tabell 3.1 og tabell 3.2.

3.1.1 Forekomst av utroskap

Forekomsten av utroskap er undersøkt for de to avhengige variablene, og tabell 3.3 viser tallene separat for kvinner og menn. 41,8 prosent av kvinner og 38,1 prosent av menn oppgir å ha vært utro en eller annen gang. En kji-kvadrattest viser at denne forskjellen er signifikant på <.05 nivå. For forhold på si er tallene 2,0 prosent for kvinner og 2,2 prosent for menn. Denne forskjellen er ikke signifikant.

Tabell 3.1 *Forekomst av utroskap*

Spørsmål om utroskap	Total n	Kvinner						Menn					
		Ja		Nei		Ikke svart		Ja		Nei		Ikke svart	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Har du noen gang vært utro?	3163	825	41,8	1129	57,2	20	1,0	453	38,1	729	61,3	7	0,6
Har du noen forhold på si nå?	3073	38	2,0	1852	96,2	35	1,8	25	2,2	1104	96,2	19	1,7

Tabell 3.2 Korrelasjoner, gjennomsnitt og standardavvik for analysevariabler

Analysevariabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	M	SD	n
1 Utroskap noen gang	-														1.41	.49	3136
2 Forhold på si	.13**	-													1.02	.15	3073
3 Ekstroversjon	.08**	.03	-												40.62	6.49	3163
4 Medmenneskelighet	-.02	-.01	.43**	-											53.56	6.27	3163
5 Samvittighetsfullhet	.02	.00	.14**	.36**	-										43.70	6.91	3163
6 Emosjonell stabilitet	.04*	.02	.20**	.38**	.33**	-									46.76	6.70	3163
7 Intellekt	.05**	.01	.33**	.47**	.36**	.37**	-								45.34	6.26	3163
8 Seksuell interesse	.04*	.06**	.09**	.04	.00	.01	.06**	-							15.70	3.97	3163
9 Debutalder	-.25**	-.04*	-.08**	.00	.04	-.02	.01	-.06**	-						16.77	2.62	3163
10 Antall seksualpartnere	.29**	.09**	.08**	.02	.02	.02	.06**	.08**	-.22*	-					13.44	22.37	3110
11 PT: Generell partilfredshet	-.12**	-.18**	.06**	.14**	.02	.06**	.05**	.19	.00	-.06**	-				50.36	7.27	3163
12 PT: Nærhet og kommunikasjon	-.12**	-.14**	.12**	.20**	.03	.06**	.11**	.13**	.03	-.07**	.80	-			60.47	11.18	3163
13 PT: Holdninger	-.05*	-.06**	.06**	.20**	.08**	.11**	.13**	.09**	.05*	-.06*	.51**	.60**	-		19.54	4.60	3163
14 PT: Negative følelser	.10**	.09**	-.04*	-.10**	.03	-.09**	-.02	-.13**	-.05*	.04*	-.57**	-.59**	-.46**	-	16.77	5.96	3163
15 PT: Seksuell partilfredshet	-.07**	-.09**	.08**	.11**	.03	.03	.06*	.35**	-.03	-.02	.64**	.66**	.38**	-.43**	21.70	5.44	3163

Note * $p < 0.05$ ** $p < .001$

3.1.1 Korrelasjoner mellom analysevariablene

Tabell 3.4 viser korrelasjoner mellom utroskap og analysevariablene, og mellom de andre analysevariablene. De sterkeste korrelasjonene til utroskap noen gang er med debutalder og antall seksualpartnere. Debutalder korrelerer negativt med utroskap, mens antall seksualpartnere har en positiv korrelasjon. Personlighetsmålene ekstrovertsjon, emosjonell stabilitet og intellekt har lave, men signifikante positive korrelasjoner til utroskap noen gang. Det er ingen signifikante korrelasjoner mellom personlighetstrekk og nåværende forhold på si. Personlighetsmålene er likevel med i de logistiske analysene for nåværende forhold på si, for å kunne oppdage eventuelle supressor- eller mediatoreffekter. Alle partilfredshetsmålene har signifikante korrelasjoner med forhold på si. De sterkeste sammenhengene finner vi mellom generell partilfredshet og nærhet og kommunikasjon som begge har en negativ retning.

3.2 Logistiske regresjonsanalyser

De utforskende hypotesene om sammenhengen mellom personlighet, seksuell erfaring og interesse, partilfredshet og utroskap undersøkes ved hjelp av logistiske analyser i 2 separate modeller. Modell 1 har utroskap noen gang som avhengig variabel, og modell 2 undersøker nåværende utroskap (har et forhold på si).

3.2.1 Resultater for utroskap noen gang

Analysevariablenes bidrag til å forklare variansen av utroskap i modell 1 vises i tabell 3.3. Blokken for seksuell erfaring bidrar mest til modellen ved å øke den utregnede R-kvadrert med 17 - 22 prosent ifølge beregninger av forklart varians (a) og (b). Personlighetsvariablene bidrar med en økt estimert forklart varians på 1 prosent. Medmenneskelighet senker risikoen for utroskap med 4,1 prosent per enhet på skalaen, mens ekstrovertsjon øker sannsynligheten med 2,4 prosent. Kontrollvariablene kjønn, alder og legning har også signifikante forklaringsbidrag til modellen. Verdier for modellenes validitet og forklaringssevne finnes i vedlegg 3.1 og 3.3.

Supressoreffekt

Medmenneskelighetsdimensjonen kommer i modell 1 ut som betydningsfull for utroskap, selv om korrelasjonen mellom disse to er nær null i korrelasjonsanalysen (tabell 3.2). Det er

sannsynligvis snakk om en supressoreffekt. Den totale variansen i medmenneskelighet og utroskap er tilsynelatende ukorrelert, men når disse variablene inkluderes i modellen, vil noe av variansen til medmenneskelighet eller utroskap forklares av andre variabler i modellen. Dette gjør den resterende variansen i utroskap og medmenneskelighet mer lik, og en signifikant sammenheng blir synlig (jfr. Conger, 1974, i MacKinnon, Krull & Lockwood, 2000).

Mediatoranalyser

På bakgrunn av at seksuell erfaring står for størst grad av forklart varians er det utført analyser for å undersøke personlighetsvariablenes forklaringsevne når det ikke kontrolleres for seksuell erfaring. Sammenlignet med den fullstendige modellen har intellekt et unikt bidrag, og ekstroversjon forklarer mer av variansen. Det er også utført underanalyser i tråd med Baron og Kenny (1986) for å se om variablene for seksuell erfaring kan virke som mediatorer for sammenhengen mellom personlighet og utroskap. Underanalysene viser at intellekt medieres statistisk gjennom antall seksualpartnere, og at ekstroversjon hovedsakelig medieres gjennom antall seksualpartnere, men også delvis gjennom debutalder. Medmenneskelighetsdimensjonens sammenheng med utroskap påvirkes derimot lite av debutalder og antall partnere. Personlighetsvariablene bidrar med en estimert 2 prosent økning i forklart varians i modellen når det ikke kontrolleres for seksuell erfaring sammenlignet med 1 prosent i den fullstendige modellen.

Det er også undersøkt for interaksjonseffekter mellom personlighets-, partilfredshet- og kontrollvariablene. Disse analysene viste ingen signifikante interaksjonseffekter.

Tabell 3.3 *Modell 1: Logistisk regresjon for utroskap noen gang*

Variabler	Sig.	Exp(B)	95% C.I.for EXP(B)		R Square	
			Lower	Upper	(a)	(b)
<i>Blokk 1: Demografiske variabler</i>						
Kjønn	<.001	.737	.612	.888		
Alder	<.001	1.032	1.022	1.042		
Legning: Heterofil	<.01	--	--	--		
Legning: Homofil	.696	.884	.447	1.638		
Legning: Bifil	<.001	2.415	1.421	4.104		
Utdanning	.395	.961	.876	1.054	.04	.06
<i>Blokk 2: Seksuell erfaring og interesse</i>						
Debutalder	<.001	.864	.829	.901		
Ant. seksual-partnere	<.001	2.293	2.086	2.521		
Seksuell interesse	.896	1.001	.980	1.023	.21	.28
<i>Blokk 3: Personlighetsvariabler</i>						
Emosjonell stabilitet	.335	1.007	.993	1.021		
Medmenneskelighet	<.001	.967	.952	.982		
Intellekt	.332	1.008	.992	1.024		
Samvittighetsfullhet	.487	1.005	.990	1.020		
Ekstroversjon	<.01	1.024	1.008	1.040		
Constant	.553	.705			.21	.29

Note -- Ingen verdi da dette er satt som referansegruppe.
 Kjønn: Kvinner er referansegruppe.
 Legning: Heterofile er referansegruppe.
 a: Cox & Snell R Square
 b: Nagelkerke R Square

3.2.2 Resultater for utroskap i nåværende forhold

Samme logistiske regresjonsanalyse ble gjennomført med nåværende forhold på si som avhengig variabel i modell 2. Denne modellen undersøker om det er forskjeller i partilfredshet, personlighet og seksuell erfaring mellom de som har, og ikke har et nåværende forhold på si. Verdier for modellenes validitet og forklaringssevne finnes i vedlegg 3.2 og 3.3.

Resultatene fra den logistiske regresjonsanalysen av nåværende forhold på si (tabell 3.4) viser at antall seksualpartnere og høy seksuell interesse øker sannsynligheten for at respondentene oppgir å ha et forhold på si, mens høyere generell partilfredshet senker sannsynligheten.

Generell partilfredshet forklarer mest av variansen for hvem som har et forhold på si (mellom 4 % (a) og 19 % (b) av total varians). Variablene for seksuell erfaring forklarer mellom 1 (a) og 7 prosent (b) av variansen. Personlighetsvariablene og de andre variablene for partilfredshet bidrar ikke signifikant til modellen.

Sannsynligheten for utroskap øker med lengden på parforholdet. Effekten er signifikant, men svært liten. Sivilstatus har ikke signifikant betydning for utroskap, men det er en tendens til at de som har kjæreste har høyere sannsynlighet for utroskap sammenlignet med samboere og gifte.

Mediatoranalyser

Det er i tillegg gjort analyser uten å kontrollere for seksuell historikk og interesse og partilfredshet for å undersøke om personlighet da kan forklare noe av variansen, og om disse medierer sammenhengen mellom personlighet og utroskap (Baron & Kenny, 1986).

Underanalysene viser at medmenneskelighet når en signifikant verdi på $< .05$ nivå, og at denne effekten medieres gjennom målene for generell partilfredshet.

Det er også undersøkt for interaksjonseffekter mellom personlighetsvariablene, partilfredshetsvariablene og kontrollvariablene uten å finne signifikante interaksjonseffekter.

Tabell 3.4. Modell 2 Logistisk regresjonsanalyse av forhold på si

Variabler	Sig.	Exp(B)	95% C.I.for EXP(B)		R Square	
			Lower	Upper	(a)	(b)
<i>Blokk 1: Demografiske variabler</i>						
Kjønn	.921	1.031	.565	1.881		
Alder	<.05	.942	.899	.986		
Legning: Heterofil	.958	--	--	--		
Legning: Homofil	.986	.981	.124	7.747		
Legning: Bifil	.770	1.211	.335	4.379		
Sivilstatus: kjæreste	.066	--	--	--		
Sivilstatus: samboer	.485	.743	.323	1.708		
Sivilstatus: gift	.311	1.607	.641	4.026		
Lengde parforhold	<.05	1.003	1.000	1.007		
Utdanning	.285	1.181	.871	1.602	(.01)	(.03)
<i>Blokk 2: Seksuelle risikofaktorer</i>						
Debutalder	.299	.932	.816	1.064		
Antall seksualpartnere	<.001	1.630	1.218	2.182		
Seksuell interesse	<.001	1.183	1.088	1.287	(.02)	(.10)
<i>Blokk 3: Partilfredshet</i>						
Partilfredshet: Nærhet og kommunikasjon	.203	.975	.938	1.014		
Partilfredshet: Generell PT	<.001	.910	.867	.954		
Partilfredshet: Holdninger	.067	1.071	.946	1.050		
Partilfredshet: Negative følelser	.896	.997	.946	1.050		
Partilfredshet: Seksuell PT	.722	1.011	.951	1.075		
Diskrepans ønsket/reell seksuell aktivitet	.326	.983	.950	1.017	(0.4)	(.19)
<i>Blokk 4: Personlighet</i>						
Ekstroversjon	.207	1.034	.982	1.089		
Samvittighetsfullhet	.936	.998	.950	1.048		
Intellekt	.713	1.010	.956	1.068		
Medmenneskelighet	.311	.976	.932	1.023		
Emosjonell stabilitet	.435	1.019	.973	1.067		
Konstant	.341	.124			(.04)	(.20)

-- ingen verdi da dette er satt som referansegruppe.

Kjønn: Kvinne er referansegruppe.

Legning: Heterofil er referansegruppe.

Sivilstatus: Kjæreste er referansegruppe.

a: Cox & Snell R Square

b: Nagelkerke R Square

3.3 Oppsummering av funn

Analysene viser at tidlig debutalder og mange seksualpartnere har størst betydning for hvem som har vært utro en eller annen gang. Modell 1 viser lave, men signifikante, unike forklarings effekter av personlighetstrekkene ekstroversjon og medmenneskelighet. Generell partilfredshet, høy seksuell interesse og antall seksualpartnere har betydning for nåværende utroskap (modell 2), mens verken personlighet eller de andre partilfredshetsmålene viser signifikante forklarings effekter i denne modellen.

En sammenligning av de to modellene viser at antall tidligere seksualpartnere er betydningsfullt både for utroskap noen gang og forhold på si, alder påvirker sannsynligheten ulikt i de to modellene, mens ingen av de andre analyse- eller kontrollvariablene har effekt i begge modellene.

4 Diskusjon

Sammenhengen mellom personlighet, partilfredshet, seksuelle risikofaktorer og utroskap er undersøkt i et utvalg på over 3000 kvinner og menn. Målet med analysene var å se hvor mye varians i utroskap som kan forklares ut fra samvarians med analysevariablene. I dette kapitlet diskuteres implikasjonene av resultatene slik de er presentert i forrige kapittel, og betydningen belyses i henhold til tidligere forskning og teori. Videre drøftes noen utfordringer ved oppgavens utvalg, metodebruk og operasjonalisering før oppgavens sentrale funn oppsummeres i konklusjonsdelen.

4.1 Drøfting av funn og resultater

Analysene viser at personlighetstrekkene ekstrovertsjon og medmenneskelighet, tidlig debutalder og mange seksualpartnere, har betydning for hvem som har vært utro en eller annen gang, mens generell partilfredshet, høy seksuell interesse og antall seksualpartnere har betydning for hvem som hadde et forhold på si på det tidspunktet respondentene besvarte undersøkelsen. Funnene bør fortolkes med forsiktighet da den forklarte variansen er lav, spesielt for personlighetsvariablene. Siden korrelasjonene er signifikante er sannsynligheten lav for at sammenhengene er tilfeldige, men at de heller representerer en reell sammenheng. Oppgaven vil derfor belyse de relevante egenskapene ved henholdsvis individet og parforholdet, og drøfte på hvilke måter disse faktorene kan tenkes å påvirke sannsynligheten for utroskap.

Funnene bør fortolkes i en prosessforståelse av utroskap (Allen et al., 2005). Noen faktorer ved individet vil påvirke sannsynlighet for utroskap på tvers av situasjoner, slik som ekstrovertsjon, medmenneskelighet og seksuelle erfaringer viser i resultatene for utroskap noen gang. Andre faktorer, slik som egenskaper ved parforholdet, vil være av betydning for hvorvidt man innleder et forhold til en annen på et bestemt tidspunkt, som kommer frem i analysene av forhold på si. Da denne oppgaven bygger på tverrsnittdata kan den ikke skille empirisk mellom over tid og her nå, men tar utgangspunkt i de ulike spørsmålsstillingene for å drøfte dette skillet.

4.1.1 Personlighet

Personlighetstrekkene ekstroversjon og medmenneskelighet har unike bidrag til modellen for utroskap noen gang. Resultatene har samme retning som observerte tendenser i tidligere forskning. Det er imidlertid overraskende at grad av samvittighetsfullhet ikke har betydning for utroskap, da dette er funnet i flere tidligere studier, og på tvers av kjønn og kulturer (e.g. Schmitt, 2004). I modellen for forhold på si gir ingen av personlighetsdimensjonene signifikante utslag.

Trekk og mekanismer som risiko- og beskyttelsesfaktorer

Personlighetstrekk vil påvirke hvordan mennesker opplever og møter situasjoner, noe som igjen påvirker hvordan deres omgivelser responderer på dem. På denne måten kan personlighet påvirke partilfredshet, investering i parforholdet, toleranse for vanskeligheter, impuls kontroll og tilgjengelighet på andre partnere. Å lage enkle modeller for hvordan sammenhengen mellom personlighet og utroskap utspiller seg er derfor vanskelig, og kanskje ikke tilstrekkelig. Likevel kan tidligere forskning og etablert teori om individuelle forskjeller foreslå noen forklaringer på hvorfor forskjeller i ekstroversjon og medmenneskelighet blir synlige mellom de som er utro og de som ikke er det.

Både ekstroversjon og medmenneskelighet er personlighetstrekk som i stor grad gjenspeiler og påvirker relasjoner og sosial interaksjon. Å inngå i utroskapsatferd kan beskrives som en mer eller mindre rasjonell beslutning som tas av individet, basert på tilgjengelig informasjon fra omgivelsene og seg selv. Personlighetstrekk kan fungere som risiko- eller beskyttelsesfaktor fordi de vil påvirke hvilken informasjon personen har tilgjengelig, og hvordan denne prosesseres, noe som i neste ledd vil kunne påvirke beslutningstaking og atferd. Personlighetstrekk er betydningsfulle forklaringsvariabler fordi disse vil påvirke en persons opplevelser og erfaringer, beslutninger farget av bestemte tankemønstre eller emosjonssystemer som igjen gir en tendens til å handle på bestemte måter.

Denne oppgaven baserer seg på femfaktormodellen, som er en beskrivende og ikke-teoretisk modell (Goldberg, 1990). Modellen har slektskap til andre modeller som lager hypoteser om mekanismer mellom trekk og atferd, og til teoretiske forklaringer (Hoyle et al., 2000; Zuckerman, Kuhlman, Joireman, Teta & Kraft, 1993). Oppgaven vil derfor trekke på noen av

disse koblingene til andre personlighetsteorier for å forsøke å forklare hvordan personlighetstrekk kan henge sammen med utroskap.

Medmenneskelighet

I tidligere forskning har man funnet at lave skårer på medmenneskelighet henger sammen med utroskap (Barta & Kiene, 2005; Schmitt & Buss, 2000). Blant respondentene i Den store Parundersøkelsen er gjennomsnittet for medmenneskelighet relativt høyt, også for de som oppgir å ha vært utro. Men de som sier de har vært utro har lavere skårer på medmenneskelighet enn de som oppgir aldri å ha vært utro, noe som betyr at sannsynligheten for utroskap er lavere for spesielt medmenneskelige personer. Dette er i tråd med funn fra Zuckerman og Kuhlman (2000) som har funnet at mer medmenneskelige personer er mindre involvert i en rekke typer risikoatferd, deriblant seksuell risikoatferd. Den foreslåtte mekanismen for medmenneskelighet er derfor som beskyttelsesfaktor.

Medmenneskelighetsdimensjonen måler individuelle forskjeller i vennlighet og samarbeidsvilje og varme i relasjoner. Medmenneskelighet er en skala for hvor mye man investerer i kvaliteten på relasjoner: ”Tar seg tid til andre”, ”er på god fot med nesten alle”, ”liker å hjelpe andre”. Underanalyser for modell 2 viser at effekten av medmenneskelighet for risikoen for å ha et nåværende forhold på si medieres gjennom generell partilfredshet. Andre studier har også funnet at medmenneskelighet påvirker fornøydhet med parforholdet (Shackelford et al., 2008; Watson et al., 2000). Personer som i høy grad er medmenneskelige er orientert mot andre mennesker og opptatt av deres følelser. De er opptatt av å ha harmoniske relasjoner til venner og familie, og liker ikke konflikter; de medmenneskelige motiveres av å opprettholde sine nære relasjoner. Tidligere forskning har også trukket linjer mellom trygg tilknytning og høy grad av medmenneskelighet (Shaver & Brennan, 1992), og mellom trygg tilknytning og lavere sannsynlighet for utroskap (Bogaert & Sadava, 2002). Medmenneskelighetsdimensjonen kan slik tenkes å representere evne eller motivasjon til å opprettholde trygge relasjoner, som kan tenkes å fungere som en mekanisme som senker sannsynligheten for inngå i utroskap.

En mulig fortolkning av den observerte supressoreffekten kan være at siden de seksuelle variablene har mye felles varians med utroskap, vil den delte variansen mellom medmenneskelighet og utroskap først komme til syne når modellen har kontrollert for denne

sammenhengen. Det vil støtte en antakelse om at medmenneskelighet virker på utroskap gjennom andre mekanismer enn det ekstroversjon og seksuell erfaring gjør.

Medmenneskelighet samvarierer også med høye skårer på skalaer for sosial ønskelighet¹ (Zuckerman et al., 1993). Det kan derfor hende at de mer medmenneskelige respondentene svarer mindre ærlig på spørsmålene om utroskapsatferd, og at den observerte forskjellen skyldes dette.

Ekstroversjon

Målene på ekstroversjon i denne undersøkelsen inneholder spørsmål som viser at de som skårer høyt på ekstroversjon søker og liker sosial oppmerksomhet: ”Kan fange andres oppmerksomhet”, ”får lett nye venner”, ”holder seg [ikke] i bakgrunnen”. På bakgrunn av spørsmålene brukt i oppgaven er målet for ekstroversjon først og fremst et mål på sosiabilitet, men denne fasetten korrelerer også med andre aspekter ved ekstroversjon. Den økte sannsynligheten for utroskap kan henge sammen med at ekstroverte er oftere og mer synlige på fest eller i sosiale sammenkomster, og dermed møter flere potensielle partnere. Sosiabilitet henger også sammen med flere typer risikoatferd, blant annet impulsivitet (Eysenck & Eysenck, 1977), og hyppigere og høyere alkoholkonsum (Zuckerman & Kuhlman, 2000) som kan påvirke individenes avgjørelse om å inngå i utroskap i en aktuell situasjon.

Gjennom faktoranalyser av ulike personlighetsmodeller har forskere funnet at ekstroversjon korrelerer høyere med forventning til forsterkning enn til straff² (Gomez & Gomez, 2005; Zuckerman et al., 1993) og med Behavioral Activation System (BAS) i Jeffrey A. Grays teori om forsterkningssensitivitet (Gray, 1970; Gomez & Gomez, 2005). Sensitivitet for forsterkning medfører at individene oftere har en tilnærmende (approach) motivasjon til ulike situasjoner (Gray, 1970). Den noe høyere tendensen til utroskap hos personer med høy skåre på ekstroversjon kan tenkes å henge sammen med at de har vanskeligere for inhibere atferd som drives av potensielle positive forsterkninger.

Ekstroversjon korrelerer også med personlighetsmålet sensation-seeking som beskriver hvor villige mennesker er til å utsette seg for risiko. Ekstroversjon ser videre ut til å henge sammen med lavere nivåer av enzymet monoamine oxidase B (MAO-B) (Zuckerman & Kuhlman,

¹ Jackson Social Desirability Scales og Eysenck Personality Questionnaire Lie scale

² Generalized Reward and Punishment Expectancies Scales, (Ball & Zuckerman, 1990, i Gomez & Gomez, 2005)

2000). Komparative studier viser at aper med lavere MAO-B blant annet er mer aggressive, dominante og seksuelle aktive, og et spektrum av forskning knytter lave nivåer av disse enzymene til spenningssøking, sosiabilitet, disinhibisjon og impulsivitet. Selv om dette ikke kan knyttes direkte til funnene i denne oppgaven, gir det en indikasjon på at ekstroverti er knyttet til underliggende biologiske trekk som påvirker seksualitet, impulsivitet og handlingsmønstre. Dette kan videre knyttes til utroskapsatferd gjennom motivasjon for seksuelle opplevelser, slik også Schmitt (2004) argumenterer for, og i samsvar med mediatoreffektene observert i denne studien, der en del av den forklarte variansen medieres gjennom antall seksualpartnere og debutalder. Videre kan man tenke at "beslutningen" om å inngå i utroskap vil påvirkes av en større tilbøyelighet for impulsive handlinger og en sensitivitet for forsterkning. Slik kan man tenke at risikovurderingen eller avveiningen mellom fordeler og ulemper ved å inngå i utroskap preges av et fokus på eventuell belønning: spenning, variasjon og seksuell tilfredsstillelse (Pinkerton & Abrahamson, 1992; Zuckerman & Kuhlman, 2000).

Hvorvidt personer velger å inngå i utroskapsatferd vil avhenge av interaksjoner mellom en rekke aspekter ved situasjonen i samspill med egenskaper ved personen. Sannsynligheten for utroskap kan tenkes å være høyere for ekstroverte fordi de er mer tilgjengelige for potensielle utroskapsituasjoner ved at de er oftere i sosiale situasjoner, søker mer kontakt og oppmerksomhet og er mer tilbøyelige til å søke risikofylte situasjoner, og er mer sensitive for potensiell positiv forsterkning.

Intellekt, samvittighetsfullhet og emosjonell stabilitet

I tidligere forskning på sammenhengen mellom personlighetstrekk og utroskap er det ingen funn knyttet til "den femte faktoren". Heller ikke i denne studien har intellekt et unikt bidrag til forklaringsmodellen, men underanalyser viser at intellekt har en effekt som forsvinner når det kontrolleres for seksuelle erfaringer. Høy grad av intellekt kan henge sammen med utroskap av samme grunn som utdanning i noen undersøkelser viser seg å øke sannsynligheten for utroskap ved at personer med høyere utdanning oftere er på reise i jobben (Træen & Stigum, 1998).

Den femte faktoren er også kjent som "åpenhet for nye erfaringer", som omfatter beskrivelser av at man er mindre opptatt av tradisjonelle holdninger og at man "tenker utenfor boksen" (McCrae & John, 1992). Costa og kolleger (1992) rapporterer at høy grad av åpenhet er

assosiert med å ha flere og mer varierte seksuelle erfaringer. Mine underanalyser viser at intellekt har en effekt som forsvinner når det kontrolleres for antall seksualpartnere. Dette innebærer at mennesker med høy skåre på intellekt i dette utvalget også har mange tidligere seksualpartnere, og sammenhengen kan tenkes å representere en høyere grad av åpenhet for seksuelle erfaringer. Dette kan være en mekanisme som øker sannsynlighet for utroskap. Siden denne undersøkelsen baserer seg på faktoren intellekt, kan man ikke slutte at denne faktoren er et mål på det samme som åpenhet for nye erfaringer, selv om disse er relatert til hverandre.

Det er overraskende at samvittighetsfullhetsdimensjonen ser ut til å være ukorrelert med utroskap da samvittighetsfulle individer kjennetegnes ved at de følger reglene, arbeider hardt og “spiller etter reglene”. Schmitt (2004) rapporterer at han finner en sammenheng mellom lav samvittighetsfullhet og utroskap på tvers av nesten alle kulturer og land han har undersøkt. En forklaring kan være at målet på samvittighetsfullhet i denne oppgaven først og fremst inkluderer adjektiver tilknyttet orden, og lite av de andre underfasettene (se vedlegg 1.2). Av betydning kan også være skjevfordelingen i skårene på denne dimensjon, der gjennomsnittsskåren er relativt høy. Dette kan være et produkt av sosial ønskelighet fra deltakerne, eller det kan være snakk om et utvalg av personer som generelt er samvittighetsfulle, utro eller ikke, og at dette derfor ikke er en relevant forklaringsvariabel for utroskap i dette utvalget.

Tidligere forskning har funnet at individuelle forskjeller i emosjonell stabilitet/ nevrotisisme henger sammen med partilfredshet (Botwin et al., 1997) og utroskap (Barta & Kiene, 2005; Whisman et al., 2007), men i likhet med de andre variablene er det sprikende funn også med hensyn til denne faktoren. Emosjonell stabilitet viser ingen signifikant forklaringseffekt for hvem som er utro eller ikke i denne undersøkelsen. Også på denne dimensjonen er det en skjevfordeling i positiv retning, slik at få personer har lave skårer på emosjonell stabilitet. Dette kan være en grunn til at eventuelle eksisterende forskjeller i emosjonell stabilitet mellom de som er utro og ikke utro ikke kommer til uttrykk i resultatene. Det kan også være at emosjonell stabilitet er en viktigere faktor i andre deler av utroskapsprosessen, som for eksempel reaksjon på partners utroskap.

4.1.2 Seksuelle risikofaktorer

De sterkeste forklaringsvariablene for utroskap i denne studien er tidlig debutalder og mange seksualpartnere. Også for nåværende forhold på si er mange tidligere seksualpartnere og høy grad av seksuell interesse signifikante forklaringsvariabler. På hvilken måte kan seksuell erfaring påvirke sannsynligheten for utroskap?

Seksuelle erfaringer og interesse

Treas og Giesen (2000) mener at årsaken til at seksuell erfaring henger sammen med utroskap er at høy grad av seksuell erfaring fører til større tilgjengelighet på andre partnere. Enten ved at dette i seg selv er mer attraktivt for andre partnere, eller at de har lært seg å bli mer sensitive for seksuelle muligheter og handle på dem. Sammenhengen kan også forklares ved en generelt høyere seksuell interesse; sex oppleves som viktig, og ny seksuell spenning en sterk nok motivasjon til å være utro mot sin partner. Glass og Wright (1992) har sett på hvordan de som har vært utro forklarer sine sidesprang, og finner seksuell nysgjerrighet og ønsker om nye seksuelle opplevelser som begrunnelser hos en del av sine respondenter. På bakgrunn av dette ble det inkludert en skala for seksuell interesse i analysene i denne oppgaven.

Mine analyser viser at seksuell interesse slår ut som en betydningsfull forklaringsvariabel for forhold på si, men ikke for utroskap noen gang. Dette funnet er overraskende da man ville tenke at seksuell interesse vil øke sannsynligheten for utroskap over tid. En mulig tolkning av dette er at de som har et forhold på si kan være mer tilbøyelige til å velge svaralternativer som passer med rettferdiggjøring av sin atferd. Hvis dette er tilfelle ville man forventet at også skalaen for seksuell partilfredshet ville vært påvirket av samme responsstil, noe som ikke er tilfelle i denne oppgavens analyser. En annen fortolkning er at mange av de respondentene som har et nåværende forhold på si, har seksuelle begrunnelser for sin utroskap, mens de som har vært utro en eller annen gang er en mindre homogen gruppe når det kommer til slike begrunnelser, og at det derfor ikke blir en forskjell mellom de som har og ikke har vært utro når det kommer til seksuell interesse. Da oppgaven ikke inkluderer informasjonen om begrunnelser for utroskap kan ikke en slik hypotese bekreftes eller avkreftes.

Seksuelle erfaringer og personlighet

Mediatoranalysene viste at ekstroversjon medieres delvis gjennom variablene for seksuell erfaring, mens medmenneskelighetsdimensjonens betydning ikke påvirkes av disse variablene. Dette kan tyde på ekstroversjon er tettere knyttet til promiskuitet enn de andre personlighetsfaktorene. Dette er samme tendens som rapporteres i tidligere forskning (Eysenck & Eysenck, 1975, i Schmitt, 2004; Schmitt, 2004; Costa et al., 1992). Dette kan videre belyse mekanismene for sammenhengen mellom utroskap og annen seksuell risikoatferd. Siden det ikke er et en-til-en-forhold mellom ekstroversjon og trekk som impulsivitet, spenningssøking og forsterkningssensitivitet, kan det tenkes at sammenhengen mellom promiskuøs seksuell atferd og utroskap også forklares av disse trekkene.

4.1.3 Partilfredshet

Den økende *generelle* tilfredsheten med parforholdet senker sannsynligheten for at man har et forhold på si med 9 prosent per enhet på partilfredshetsskalaen. Dette betyr at de som er tilfredse med flere aspekter av parforholdet har mindre sannsynlighet for å være utro. I tråd med tidligere forskning og teoretisering må man være oppmerksom på at det kan være en gjensidig interaksjon mellom utroskap og partilfredshet, og at lav partilfredshet også kan være en følge av utroskap. Allikevel er det naturlig å tenke på høy partilfredshet som en beskyttende faktor mot utroskap (Allen et al., 2008).

De andre partilfredshetsmålene viser ingen signifikant betydning for å forklare hvem som har et forhold på si når de besvarte undersøkelsen. Alle målene på partilfredshet korrelerer høyt med hverandre, men måler forskjellige aspekter av forholdet som man kan være mer eller mindre fornøyd med: nærhet og kommunikasjon, seksuell tilfredshet og negative følelser ovenfor partner. Det er overraskende at målene for seksuell partilfredshet eller fornøydhet med hyppighet av sex i parforholdet ikke har en unike bidrag siden målene på seksuell erfaring er så kraftige forklaringsvariabler. Samtidig er det i samsvar med funn fra Prins og kollegaer (1993), som fant at lav seksuell partilfredshet ikke korrelerte med faktisk utroskapsatferd, selv om det korrelerte med lyst (desire) om sex utenfor ekteskapet. Det kan derfor se ut til at seksuell interesse eller nysgjerrighet hos den enkelte er en viktigere faktor enn seksuelle faktorer i parforholdet, mens til hvilken grad man er fornøyd med sitt parforhold på et mer *generelt* grunnlag vil ha betydning for hvorvidt en person er utro mot sin partner.

I tråd med en prosessforståelse vil det at partilfredshet, men ikke personlighet ser ut til å ha betydning for hvem som har et forhold på si, tyde på at egenskaper ved relasjonen er avgjørende på det tidspunktet som en person eventuelt inngår i utroskap, mer enn egenskaper ved personen, men at personlighet og seksuelle erfaringer kan øke risikoen for utroskap over tid.

4.1.4 Kontrollvariablenes betydning for utroskap

Resultatene viser at kjønn, alder, legning og utdanning har betydning for utroskap noen gang, mens bare alder har et signifikant bidrag til å forklare hvem som hadde et forhold på si når de besvarte undersøkelsen. I en prosessforståelse kan dette fortolkes til at enkelte faktorer øker sannsynlighet for utroskap over tid, mens hvorvidt personen på et gitt tidspunkt velger å innlede et forhold til en annen partner, påvirkes mer av situasjonen og av fornøydheten med parforholdet.

Kjønnfordelingen har også motsatt retning av det som er rapportert i andre undersøkelser. I dette utvalget er det flere kvinner enn menn som har sagt at de en eller annen gang har vært utro. Som gjort rede for har tidligere forskning vist at kjønnsforskjeller i rapportering av utroskap avhenger av definisjonen som brukes. Denne studien bruker et åpent spørsmål som ikke begrenser utroskap til seksuell aktivitet, men som lar det være opp til respondenten å definere utroskap. Om det er en virkelig forskjell i atferd mellom kvinner og menn, eller om den observerte forskjellen viser ulikhet mellom kjønnene i hva de definerer som utroskap er det ikke grunnlag for å si noe om. For den andre avhengige variabelen ”forhold på si” er det ingen kjønnsforskjeller i denne studien. Dette kan tyde på selve begrepet ”utroskap” fortolkes annerledes enn det som menes med ”forhold på si”. Dette får også betydning for sammenligningen av de to modellene.

Aldersvariabelen viser en signifikant sammenheng med utroskap. Sannsynligheten for at man en eller annen gang har vært utro øker med alder. Det motsatte er tilfelle for nåværende utroskap, der høyere alder senker sannsynligheten for et forhold på si.. Resultatene kan derfor ikke si noe om unge eller eldre er mer utro.

Det er ingen forskjell i forekomst i utroskap mellom heterofile og homofile, mens sannsynligheten øker betraktelig dersom respondenten oppgir en bifil legning. Denne forskjellen finner man ikke i undersøkelsen av hvem som har et forhold på si på nåværende

tidspunkt. Forskjellen kan tenkes å skyldes en større åpenhet for seksuelle erfaringer, eller rett og slett av man ved bifil legning har flere aktuelle partnere.

Utdanning har ikke et eget unikt bidrag til forklaring av utroskap når det kontrolleres for seksuell erfaring og interesse, men har en signifikant effekt ($<.001$) når analysene gjøres uten disse, der sannsynligheten for utroskap synker med høyere utdanning. Det betyr at de med høy utdanning er mindre utro, og utdanning kan sees som en beskyttelsesfaktor mot utroskap.

4.2 Diskusjon av utvalg, metoder og operasjonalisering

Generaliserbarhet

Da data er samlet inn gjennom en internettside knyttet til en tabloid avis kan man ikke utelukke at det er en bestemt gruppe mennesker som deltar i en slik undersøkelse, og at disse kan ha andre erfaringer enn populasjonen. Parundersøkelsen tar omkring en halvtime å fullføre, og det er rimelig å tenke at respondentene som valgte å ta seg tid til dette var spesielt motivert for å svare på spørsmål om sitt parforhold. De aller fleste av respondentene (97,8 %) som har besvart undersøkelsen har partner, og en del av respondentene kan også ha vært motivert av ”den romantiske turen til Paris”. Denne motivasjonen kan tenkes å være høyere for de som er tilfreds med parforholdet sitt. Det lave aldersgjennomsnittet og høye utdanningsgjennomsnittet er heller ikke representativt for befolkningen. Dette har betydning for generaliserbarheten for en del av funnene.

Prevalenstallene for utroskap kan derfor ikke brukes til å si noe om hvor vanlig forekommende utroskap er, men data brukes for å undersøke eventuelle forskjeller i personlighet, partilfredshet, seksuell erfaring og demografiske variabler mellom de som er eller har vært utro og de som aldri har vært utro. Slike sammenhenger og tilhørende mekanismer vil være mer robuste for generalisering enn aktuelle forekomsttall, og kan brukes til å lage hypoteser om hvordan personlighet og partilfredshet kan være risikofaktorer, beskyttelsesfaktorer og utløsende faktorer for utroskap.

Reliabilitet og validitet i måleskalaene for personlighet og partilfredshet

Både personlighetstrekk og partilfredshet måles gjennom selvrapporing på Likertskalaer. For å få reliable resultater forutsetter selvrapporingte data både selvinnsikt og ærlighet fra

respondentene. De fleste av skalaene har skjevheter i positiv retning, gjennomsnittet ligger på mellom 5 og 6 på en skala fra 1-7 for flere av personlighetsskalaene. Dette kan bety at respondentene svarer litt mer positivt om seg selv på spørsmål der noen svar er mer sosialt ønskelige enn andre, for å sette seg selv i et bedre lys og for å bevare sitt eget selvbilde. Det kan heller ikke utelukkes at dette faktisk er et utvalg som er mer medmenneskelige, samvittighetsfulle og emosjonelt stabile enn gjennomsnittet. Skjevheter i positiv retning sees også for skalaene for partilfredshet (gjennomsnittsskårer på mellom 4 og 6 på en skala fra 1-7). Dette kan bety at vi har et utvalg som i hovedsak er fornøyd med sitt parforhold, men de samme forbeholdene om ærlighet og innsikt gjelder også for disse tallene.

Skalaene for personlighet og partilfredshet har moderate eller høye verdier for Cronbachs alpha som er et mål på samvariasjon mellom leddene, og dermed på indre konsistens. Cronbachs alpha er et reliabilitetsmål, men brukes også til å gjøre seg opp en mening om begrepsvaliditeten. Hvor godt måler testen det underliggende fenomenet som den er designet for å måle? Verdiene for Cronbachs alpha kan på denne måten være en forsikring om at leddene i skalaene måler det samme fenomenet innad i hver skala, og at skalaene i sin helhet måler det som de er tenkt å måle: personlighetstrekk i femfaktormodellen og tilfredshet med parforholdet.

Operasjonalisering og definisjoner

Forekomsttallene for utroskap noen gang (42,1 % for kvinner, 38,5 % for menn) er høyere enn hva som er observert i andre norske studier (23 % for kvinner, 29 % for menn) (Træen & Stigum, 1998). Det er mange mulige forklaringer på dette. Denne forskjellen i forekomst kan skyldes at utvalget i Den store Parundersøkelsen er fra en annen populasjon enn den i for eksempel Seksualvaneundersøkelsen. Det er likevel grunn til å tenke at tallene i denne oppgaven kan være høyere også av andre grunner, siden det ofte er en underrapportering av utroskap. Parundersøkelsen bruker en vid og åpen operasjonalisering av utroskapsbegrepet der det er opp til respondenten selv å definere sine handlinger og erfaringer som utroskap eller ikke. Dette innebærer at flere typer atferd som folk selv opplever som et brudd på troskap kan komme til syne i dette datamaterialet, som ikke ville blitt fanget opp av en operasjonalisering av utroskap som seksuelle handlinger. Det er også en mulighet at konfidensielle undersøkelser på internett gjør det lettere for respondentene å være åpne om sine erfaringer.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som hadde et forhold på si mens de besvarte Parundersøkelsen er tallene lave; bare 74 av 3073 har svart ja på dette. Prevalensen er 2,3 prosent i gjennomsnitt for kvinner og menn, og det er ingen signifikante kjønnsforskjeller. Denne prosenten er mye lavere enn tallene fra Seksualvaneundersøkelsen der 13 prosent av respondentene rapporterte å ha et forhold på si (Træen et al., 2003). Diskrepansen mellom de to modellene kan skyldes at den ulike ordlyden i de to spørsmålene har hatt betydning for hvordan respondentene har svart. Spesifisiteten i spørsmålet om forhold på si står i kontrast til åpenheten i spørsmålet om utroskap noen gang. Det kan tenkes at spørsmålet om ”forhold på si” ikke vil ikke fange opp all type atferd som av respondentene kunne oppleves som utroskap (eksempelvis romantiske sms, ”one-night-stands”, følelser for andre), men krever at man har innledet et forhold til en annen person enn sin partner. Den lave andelen av forhold på si får også betydning for analysene, da det skal mye mer til for å finne signifikante effekter når N er lav. Som konsekvens av dette kan ikke tallene for forhold på si sammenlignes direkte med tallene for utroskap noen gang. Likevel gir funnene fra disse modellene relevant informasjon om hvilke faktorer som kan være viktige når mennesker i parforhold inngår i utroskap.

4.3 Konklusjon

Denne oppgaven har gjennom en utforskende tilnærming undersøkt hvorvidt forskjeller i utroskap kan forklares av personlighet, partilfredshet og seksuell erfaring. Den er (meg bekjent) den første som undersøker alle disse faktorene i samme utvalg. En sammenligning av data for utroskap noen gang, og utroskap på nåværende tidspunkt ble brukt for å undersøke hvilke egenskaper ved individet og parforholdet som kan sees som henholdsvis risiko- og beskyttelsesfaktorer ved utroskap.

Logistiske regresjonsanalyser viser at personlighetstrekket ekstroversjon ser ut til å være en risikofaktor ved utroskap. Ekstroversjon er også knyttet til promiskuitet, gjennom at disse variablene har en del felles forklart varians for sannsynligheten for utroskap. Ekstroversjon tenkes å være en risikofaktor for utroskap gjennom at mennesker høye på dette trekket er oftere og mer synlige i sosiale situasjoner og dermed kan ha tilgang på flere partnere, og gjennom mekanismer som kan påvirke beslutningsprosesser, da ekstroversjon henger sammen med spenningssøking, impulsivitet og belønningssensitivitet. Noen av de samme mekanismene kan tenkes å være gjeldende også for sammenhengen mellom promiskuøs seksuell atferd og utroskap.

Høy medmenneskelighet henger sammen med lavere sannsynlighet for utroskap, og kan derfor sees som en beskyttelsesfaktor. Effekten av medmenneskelighet på nåværende forhold på si medieres gjennom målene for generell partilfredshet. Da medmenneskelighetsdimensjonen er knyttet til varme, kvalitet og harmoni i relasjoner, kan man tenke seg at dette personlighetstrekket representerer en motivasjon eller evne til å opprettholde trygge relasjoner, noe som vil påvirke sannsynlighet for å havne i, og beslutningstaking i møte med, aktuelle utroskapsituasjoner.

Når det gjelder partilfredshet som forklaringsvariabel, finner oppgaven at en høy grad av generell partilfredshet vil beskytte mot utroskap, mens ingen andre partilfredshetsmål har betydning i dette utvalget. Dette fortolkes til at fornøydhet med parforholdet er den viktigste faktoren for om utroskap finner sted eller ikke på et bestemt tidspunkt.

Om utroskap finner sted eller ikke, tenkes å avhenge av interaksjoner mellom en rekke faktorer ved de involverte personene (den utro parten selv, partner, den man er utro med), egenskaper ved relasjonene mellom disse og egenskaper ved situasjonen. Den lave andelen forklart varians for personlighetsfaktorene viser at personlighet alene er langt fra tilstrekkelig når man skal forklare hvorfor noen er utro. Det er allikevel en signifikant forskjell i personlighet mellom disse to gruppene. Personlighetstrekkenes betydning for utroskap vil være noen brikker i det komplekse puslespillet som sosiale og psykologiske prosesser knyttet til utroskap representerer. Man kan ikke si at noen er utro fordi de har en ”utro personlighet”, men at bestemte personlighetstrekk kan gjøre noen mer eller mindre tilbøyelige til å inngå i slik atferd hvis de er i en aktuell situasjon, eller de kan være på måter som gjør at de lettere havner i aktuelle situasjoner. De fem faktorene i modellen representerer uavhengige dimensjoner for individuell variasjon, noe som kan tenkes å påvirke risikoen for utroskap gjennom spesifikke mekanismer.

Denne oppgaven har drøftet hvordan samspill mellom individuelle forskjeller og relasjonelle faktorer kan sees i en prosessforståelse av utroskap, og gjennom hvilke mekanismer personlighet kan virke gjennom for å øke eller senke risikoen for utroskap i parforhold, og presenterer med dette sitt bidrag til den vitenskapelige forståelsen av innholdet i noen av menneskenes viktigste gode og vonde drømmer.

4.4 Videre forskning

Videre forskning på utroskap bør som understreket av Blow og Hartnett (2005) og Allen og kollegaer (2005), ta vare på kompleksiteten når man gjør utroskap til studieobjekt. Dette kan tilstrebes, som gjort denne oppgaven, gjennom å undersøke flere ulike egenskaper ved individet og parforholdet i samme analyser for å se på samvarians og samspill mellom disse faktorene. På feltet personlighet og utroskap trengs ytterligere forskning på hvordan likhet og kompatibilitet i personlighet påvirker både partilfredshet og utroskap. Det vil videre være interessant om fremtidig forskning inkluderer ulike mål på personlighet, som impulsivitet, spenningssøking, BIS og BAS skalaen og femfaktormodellen i samme analyser for å undersøke hvordan disse ulike modellene kan forklare ulike aspekter ved utroskap og utroskapsprosessen. En bevissthet rundt bruk av definisjoner og operasjonaliseringen av utroskap og hvordan dette påvirker hva man finner, er nødvendig, og en større enighet om begrepsbruk er ønskelig. Fremtidig forskning på sammenhenger mellom individ- og parfaktorer og utroskap bør også ha fokus på mekanismer og hvilke psykologiske prosesser utroskapen kan forstås gjennom, og når i utroskapsprosessen de ulike faktorene har betydning.

En hel dag
satt du i stolen
med hatten på
og hanskene i hånden
klar til å gå

I stedet snakket vi plutselig
med hverandre
og lyttet til det vi sa

Kanskje
det tross alt finnes
en mulighet for oss?

Märta Tikkanen

Litteraturliste

- Abraham N., Jewkes, R., Laubscher, R., Hoffman, M. (2006). Intimate partner violence: Prevalence and risk factors for men in Cape Town, South Africa. *Violence and Victims, 21*, s. 247-264.
- Allen, E. S., Atkins, D. C., Baucomb, D. H., Snyder, D. K., Gordon, K. C. & Glass, S. P. (2005). Intrapersonal, interpersonal, and contextual factors in engaging in and responding to extramarital involvement. *Clinical Psychology: Science and Practice, 12* (2), s.101-130.
- Allen, E. S. & Baucom, D. H. (2004). Adult attachment and patterns of extradyadic involvement. *Family Process, 43*, s. 467–488.
- Allen, E. S., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Markman, H. J., Williams, T., Melton, J. & Clements, M. L. (2008). Premarital precursors of marital infidelity. *Family Process, 47*, s. 243-259.
- Amato, P. R. & Rogers, S. J. (1997). A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of Marriage and the Family, 59*, s. 612–624.
- Amnesty International (2010). Spørsmål og svar om dødsstraff. Hentet fra: <http://www.amnesty.no/aktuelt/flere-nyheter/arkiv-bakgrunn/sp%C3%B8rsm%C3%A5l-og-svar-om-d%C3%B8dsstraff> (23.04.2010).
- Atkins, D. C., Baucomb, D. H. & Jacobson (2001). Understanding infidelity: Correlates in a National Random Sample. *Journal of Family Psychology, 15*, s. 735-749.
- Barnes, M. L. & Sternberg, R. J. (1997). A hierarchical model of love and its prediction of satisfaction in close relationships. I Sternberg, R. J. & Hojjat, M. (Red.) *Satisfaction in close relationships*. s. 79-101. Guilford Press, NY.
- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, s. 1173-1182.

- Barta, W. D. & Kiene, S. M. (2005). Motivations for infidelity in heterosexual dating couples: The roles of gender, personality differences, and sociosexual orientation. *Journal of Social and Personality Differences*, 22, s. 339-360.
- Blow, A. J. & Hartnett, K. (2005). Infidelity in committed relationships II: A substance review, *Journal of Marital and Family Therapy*, 31, s. 217-233.
- Bogaert, A. F. & Sadava, S. (2002). Adult attachment and sexual behavior. *Personal Relationships*, 9, 191–204.
- Botwin, M. D., Buss, D. M. & Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 107–136.
- Brand, R. J., Markey, C. M., Mills, A. & Hodges, S. J. (2007). Sex differences in self-reported infidelity and its correlates. *Sex Roles*, 57, s. 101-109.
- Buss, D. M. (2000). *The Dangerous Passion: Why Jealousy is as Necessary as Love or Sex*. London: Bloomsbury Publishing.
- Choi, K. H., Catania, J. A. & Dolcini, M. M. (1994). Extramarital sex and HIV risk behavior among US adults: Results from the National AIDS Behavioral Survey. *American Journal of Public Health*, 84, s. 2003-2007.
- Coehlo, P. (2005). *Alkymisten*. Oslo: Bazar.
- Costa, P. T., Fagan, P. J., Piedmont, R. L., Ponticas, Y. & Wise, T. N. (1992). The five-factor model of personality and sexual functioning in outpatient men and women. *Psychiatric Medicine*, 10, s. 199-215.
- Daly, M. & Wilson, M. (1998). *Homicide*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publisher.
- Digman, J. M (1990). Personality structure. Emergence of the five factor model. *Annual Review of Psychology*, 41, s. 417-440.
- Drigotas, S., Safstrom, C. & Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, s. 509–524.

- Easton, J.A. & Shackelford, T.K. (2009). Morbid jealousy and sex differences in partner-directed violence. *Human Nature*, 20, s. 342-350.
- Eysenck, S. B. & Eysenck, H. J. (1977). The place of impulsiveness in a dimensional system of personality description. *British Journal of Social & Clinical Psychology*, 16, s. 57-68.
- Forste, R. & Tanfer, K. (1996). Sexual exclusivity among dating, cohabiting and married women. *Journal of Marriage and the Family*, 58, s. 33-47.
- Fricker, J. & Moore, S. (2003). Predicting infidelity: The role of attachment styles, lovestyles and the investment model. *Australian Journal of Psychology*, 55, s. 226-227.
- Glass, S. P. & Wright, T. L. (1985). Sex differences in type of extramarital involvement and marital dissatisfaction. *Sex Roles*, 12, s. 1101-1120.
- Glass, S. P. & Wright, T. L. (1992). Justifications for extramarital relationships: The association between attitudes, behaviors, and gender. *Journal of Sex Research*, 29, s. 361-387.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, s. 1216-1229.
- Gomez, R. & Gomez, A. (2005). Convergent, discriminant and concurrent validities of measures of the behavioural approach and behavioural inhibition systems: Confirmatory factor analytic approach. *Personality and Individual Differences*, s. 87-102
- Gray, J. A. (1970) The psychophysiological basis of introversion-extraversion. *Behavioral Research & Therapy*, 8, s. 249-266.
- Greeley, A. (1994). Marital infidelity. *Society*, 31 (4), s. 9-13.
- Haavio-Mannila, E. & Rotkirch, A. (2000). Gender liberalisation and polarisation: Comparing sexuality in St. Petersburg, Finland and Sweden. *Idäntutkimus - The Finnish review of East European studies*, 3-4, s 4-25.

- Henson, R. K. & Roberts J. K. (2006). Use of exploratory factor analysis in published research. Common errors and some comment on improved practice. *Educational and Psychological Measurement*, 66, s. 393-416.
- Hoyle, R. H., Fejfar, M. C., & Miller, J. D. (2000). Personality and sexual risk taking: A quantitative review. *Journal of Personality*, 68, s. 1203-1230.
- IPIP (2011a). Big Five factor markers. Hentet fra:
<http://ipip.ori.org/newBigFive5broadKey.htm> (Lesedato: 14.06.2011).
- IPIP (2011b). Characteristics of the preliminary IPIP scales measuring the Big-Five domains. Hentet fra: <http://ipip.ori.org/newBigFive5broadTable.htm> (Lesedato 14.06.2011)
- Johannesen, M. H. (2008, 23. september). Utroskap ble straffet hardt. *BT*. Hentet fra:
<http://www.bt.no/nyheter/lokalt/lokalhistorie/Utroskap-ble-straffet-hardt-1900847.html>
- Josephs, L. & Shimberg, J. (2010). The dynamics of sexual fidelity. Personality style as a reproductive strategy. *Psychoanalytic Psychology*, 27, s. 273-295.
- Karney, B. R. & Bradbury, T. N. (1997). Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), s. 1075-1092.
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B. & Martin, C.E. (1948) *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia, PA: W.B. Saunders.
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., Martin, C.E. & Gebhard (1953). *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia, PA: W.B. Saunders.
- Larsen, R. J. & Buss, D. M. (2010). *Personality Psychology. Domains of knowledge about human nature* (4. utg.). New York: McGraw-Hill.
- Lundh, F. (2008). Du kan bidra til storstudie om kjærlighet. *VG nett*. Hentet fra:
<http://www.vg.no/helse/artikkel.php?artid=524288>. (Publisert: 24.11.2008).
- Luo, S., Cartun, M. A. & Snyder, A. G. (2010). Assessing extradyadic behavior: A review, a new measure, and two new models. *Personality and Individual Differences*, 49, s. 155-163.

- Luo, S. & Klohnen, E. C. (2005). Assortative mating and marital quality in newlyweds: A couple-centered approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(2), s. 304-326.
- MacKinnon, D. P., Krull, J. L. & Lockwood, C. M. (2000). Equivalence of the mediation, confounding and suppression effect. *Prevention Science*, 1, s. 173-181.
- McCrae, R. R. & John, O. P. (1992). An introduction to the Five-Factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60, s. 175 - 215.
- Miller, J. D., Lynam, D., Zimmerman, R. S., Logan, T. K., Leukefeld, C. & Clayton, R. (2004). The utility of the Five Factor model in understanding risky sexual behavior. *Personality and Individual Differences*, 36, s.1611-1626.
- Møteplassen (2011). Finn kjærligheten på nett. Hentet fra: <http://www.moteplassen.com/>
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45, s. 141-151.
- NRK (2006). Test nasjonen. Hentet fra: http://nrk.no/programmer/tv/test_nasjonen/
- Ordnnett.no (2010). Norsk ordbok. *Utro*. Hentet fra:
http://www.ordnett.no/ordbok.html?search=utro&search_type=&publications=23
(Lesedato: 15.06.2011).
- Orzeck, T. & Lung, E. (2005). Big Five personality differences of cheaters and non-cheaters. *Current Psychology: Development, Learning, Personality, Social*, 24, s. 274-286.
- Pallant, J. (2005). *SPSS Survival Manual*. Berkshire: Open University Press.
- Parweb (2008). Parweb.no. Hentet fra: <http://www.parweb.no/>
- Pinkerton, S. D. & Abramson, P. R. (1992). Brief report. Is risky sex rational? *Journal of Sex research*, 29, s. 561-568.
- Prins, K. S., Buunk, B. P. & VanYperen, N. W. (1993). Equity, normative disapproval and extramarital relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, s. 39-53.

- Schmitt, D. P. (2004). The Big Five related to risky sexual behaviour across 10 world regions: Differential personality associations of sexual promiscuity and relationship infidelity. *European Journal of Personality, 18*, s. 301-319.
- Schmitt, D. P. & Buss, D. M. (2000). Sexual dimensions of person description: Beyond or subsumed by the Big Five? *Journal of research in Personality, 34*, s. 141-177.
- Shackelford, T. K., Besser, A. & Goetz, A. T. (2008). Personality, marital satisfaction and marital infidelity. *Individual differences research, 6*, s. 13 – 25.
- Shackelford, T. K. & Buss, D. M. (1997). Marital satisfaction in evolutionary psychological perspective. I Sternberg, R. J. & Hojjat, M. (Red.) *Satisfaction in close relationships*. s. 7-25. Guilford Press: New York.
- Shaver, B. R. & Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the “Big Five” Personality. Traits: Their connections with each other and with romantic relationships outcomes. *Pers Soc Psychol Bull, 18*, s. 536-545.
- Shaye, A. (2010). *Infidelity in dating relationships: Do Big Five personality traits and gender influence infidelity?* Hentet fra ProQuest Digital Dissertations (AAT 3368113).
- Sternberg, R. J. (1997). Construct validation of a triangular love scale. *European Journal of Social Psychology, 27*, s. 313-335.
- Store norske leksikon (2011). *Utroskap*. Hentet fra: http://www.snl.no/utroskap/i_ekteskap
- Thompson, A. P. (1983). Extramarital sex: A review of the research literature. *The Journal of Sex Research, 19*, s. 1 -22.
- Thuen, F. & Omland, T. (2008). Utroskap og psykisk helse: En undersøkelse av par som går i terapi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 45*, s. 704-710.
- Tikkanen, M. (1978). *Århundrets kjærlighetssaga* (2. utg.). Stockholm: Bokförlaget Trevi.
- Treas, J. & Giesen, D. (2000). Sexual infidelity among married and cohabiting Americans. *Journal of Marriage and the Family, 62*, s. 48-60.
- Træen, B. Holmen, K., & Stigum, H. (2007). Extradyadic sexual relationships in Norway, *Archives of Sexual Behaviour, 36*, s. 55-65.

- Træen, B. & Martinussen, M (2008). Extradyadic activity in a random sample of Norwegian couples. *Journal of Sex Research*, 45, s. 319-328.
- Træen, B. & Stigum, H. (1998). Parallel sexual relationships in the Norwegian context. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 8, s. 41-56.
- Træen, B., Stigum, H., & Magnus, P. (2003). Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002. Oslo: Statens institutt for folkehelse.
- Valois, R. F., Oeltmann, J. E., Waller, J. Hussey, J. R. (1999). Relationship between number of sexual intercourse partners and selected health risk behaviors among public high school adolescents. *Journal of adolescent health*, 25, s. 328-335.
- Watson, D. & Clark, L. A. (1992). On traits and temperament: General and specific factors of emotional experience and their relation to the Five-Factor model. *Journal of Personality*, 60(2), s. 441-476.
- Watson, D., Hubbard, B. & Wiese, D. (2001). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self- and partner-ratings. *Journal of Personality*, 68, s. 413-449.
- Whisman, M.A., Gordon, K. C. & Chatav, Y. (2007). Predicting infidelity in a population-based sample of married individuals. *Journal of Family Psychology*, 21(2), s. 320-324.
- Whisman, M. A. & Snyder, D. K. (2007). Sexual infidelity in a national survey of American women: Differences in prevalence and correlates as a function of method of assessment. *Journal of Family Psychology*, 21, s. 147-154.
- White, R. Cleland, J. & Caraël, M. (2000). Links between premarital sexual behaviour and extramarital intercourse: a multi-site analysis. *AIDS*, 14, s. 2323-2331.
- Wiederman, M. W. (1997). Extramarital sex: Prevalence and correlates in a national survey. *The Journal of Sex Research*, 34, s. 167-174.
- Zuckerman, M. & Kuhlman, D. M. (2000). Personality and risk-taking: Common biosocial factors. *Journal of Personality*, 68, s. 999-1029.

Zuckerman, M. Kuhlman, D. M., Joireman, J., Teta, P. & Kraft, M. (1993). A comparison of three structural models for personality: The Big Three, the Big Five and the Alternative Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, s. 757-768.

Vedlegg

Vedlegg 1: Faktoranalyser av personlighetsmål

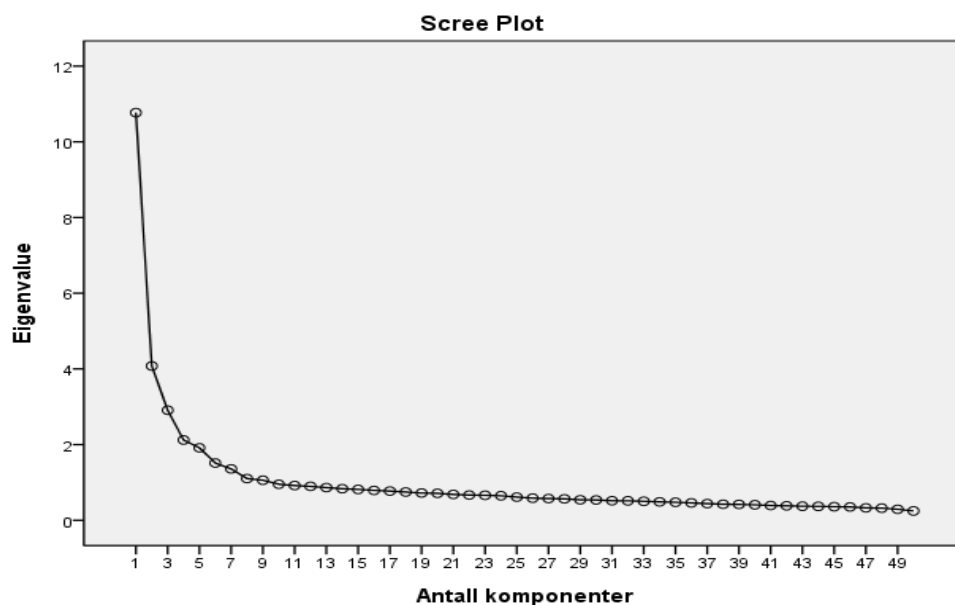
Femfaktormodellen som brukes i denne oppgaven er basert på 50 spørsmål som måler individuelle trekk, der 40 ledd basert på de endelige faktorene er summert til totalskårer, og brukes i de videre analysene. Leddene ble innledningsvis rotert ved hjelp av både en orthogonal (Varimax) og en oblique (Obliminal) strategi for å undersøke om interkorrelasjon mellom faktorene hadde betydning for faktorstrukturen da to av faktorene hadde en korrelasjon på .304. Resultatene fra Varimax ble derfor sammenlignet med resultatene fra den oblique rotasjonen. Sammenligningen viste ingen betydelige forskjeller i de leddene som skulle brukes i videre analyser. Resultatene som presenteres er derfor fra Varimax da dette er en enklere (mer parsimonious) modell og dermed øker sjansen for replikerbarhet (Henson & Roberts, 2006). De fem faktorene forklarer til sammen 47.4 % av variansen i leddene.

Datamaterialets egnethet for faktoranalyse, og antall faktorer ble undersøkt gjennom følgende prosedyre som anbefalt i Pallant (2005). Resultatene vises i tabellen i vedlegg 1.1.

Vedlegg 1.1 *Innledende analyser av datamaterialet*

Tester/kriterier	Verdier
Korrelasjoner mellom ledd	> .30
KMO	.930
Bartlett's Test of Sphericity. signifikans verdi	.000
Kaiser krierie	9 faktorer med eigenvaluer ≥ 1
Screeplot*	Viser en endring ved 4 og 5 faktorer

* se figur v1.1

Figur v1.1: Scree-plot for antall faktorer i personlighetsmaterialet.

Vedlegg 1.2 Matrise med roterte komponenter (Varimax) av personlighetsledd

Ledd personlighet	Komponenter personlighet				
	Emosjonell stabilitet	Medmenneskelighet	Intellekt	Samvittighetsfullhet	Ekstroversjon
Blir lett urolig (r)	.741	.077	.116	.056	.068
Blir lett stresset (r)	.725	.097	.125	.130	.036
Sutrer over ting r	.705	.144	.143	.121	-.008
Får lett panikk (r)	.693	.135	.208	.131	.009
Føler seg lett truet (r)	.617	.202	.116	-.042	.063
Blir lett sint (r)	.629	.160	.044	.165	-.065
Finner det vanskelig å nærme seg andre (r)	.504	.243	-.009	.096	.222
Bekymrer seg over ting (r)	.489	-.161	.075	-.082	.083
Liker å hjelpe andre	.057	.745	.159	.101	.068
Tar seg tid til andre	.108	.713	.144	.014	.080
Spør andre hvordan de har det	.125	.688	.138	.194	.099
Er interessert i mennesker	.087	.645	.191	-.035	.245
Viser takknemlighet	.108	.587	.140	.282	.023
Har noe godt å si til alle	.011	.529	.136	.263	.205
Er ikke interessert i andres problemer (r)	.307	.493	.026	-.042	-.061
Får andre til å slappe av	.224	.476	.250	.225	.135
Er på god fot med nesten alle	-.055	.453	.159	.264	.213
Føler lite omsorg for andre (r)	.288	.411	-.010	-.075	-.023

Kan håndtere mye informasjon	.119	.112	.754	.266	.091
Tar ting fort	.112	.112	.735	.240	.109
Har et rikt ordforråd	.049	.128	.670	.143	.157
Liker å lese utfordrende stoff	.084	.229	.666	-.004	.055
Forstår ting fort	.145	.162	.612	.188	.034
Unngår vanskelig lesestoff (r)	.295	.133	.461	-.212	-.003
Har problemer med å forstå abstrakte ideer (r)	.355	.067	.440	-.046	-.033
Er full av ideer	.002	.197	.424	.208	.238
Liker orden	.016	.137	.058	.718	.036
Får gjøremål unna med én gang	.098	.108	.187	.705	.052
Liker å rydde	.099	.089	.080	.702	.035
Legger planer og holder seg til dem	-.001	.093	.135	.626	-.022
Lar tingene sine ligge å flyte (r)	.457	.077	-.064	.558	-.035
Er alltid forberedt	-.033	.122	.380	.551	.052
Glemmer ofte å sette ting tilbake på plass (r)	.480	.056	.030	.513	-.055
Er festens midtpunkt	-.068	.022	.099	.086	.790
Liker å være midtpunkt	-.078	.001	.083	.079	.779
Snakker med mange på fest	-.009	.296	.100	.009	.603
Kan fange andres oppmerksomhet	.021	.431	.212	.044	.509
Får lett nye venner	.030	.449	.193	.168	.500
Holder seg i bakgrunnen (r)	.259	.168	.026	-.083	.491
Liker ikke å tiltrekke seg oppmerksomhet (r)	.271	-.009	-.016	-.107	.452

Vedlegg 2: Faktoranalyser for partilfredshetsledd

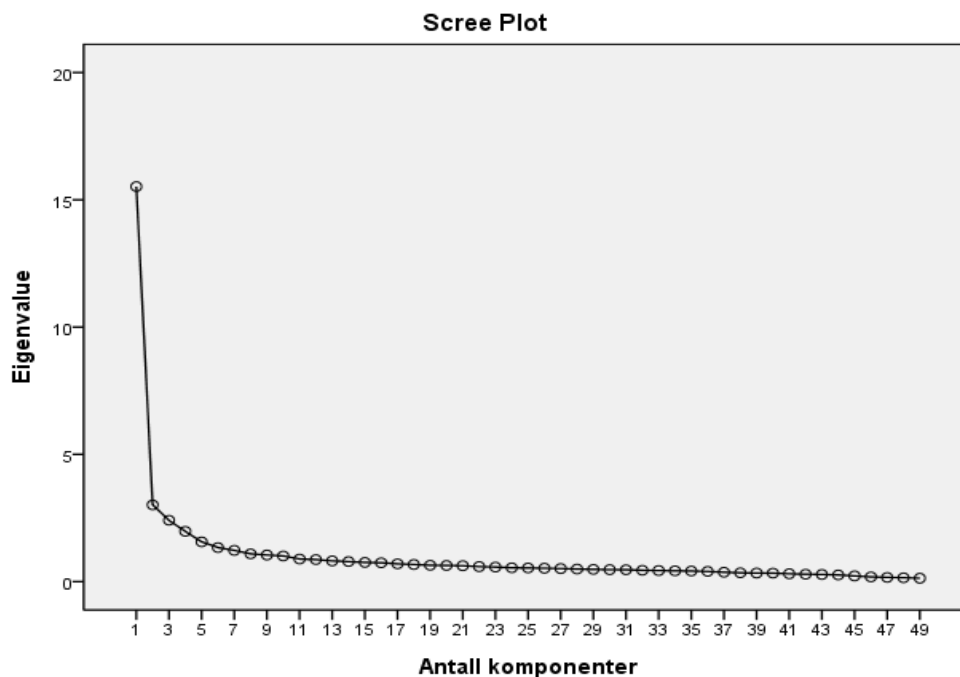
Samme prosedyre som beskrevet for personlighetsleddene ble utført for spørsmålene vedrørende partilfredshet. Sammenligningen av den orthogonale og den oblique rotasjonen viste ingen betydelige forskjeller i de leddene som skulle brukes i videre analyser for partilfredshet og faktorstrukturen som presenteres i vedlegg 2.2 er fra Varimax i tråd med Henson og Roberts (2006) anbefalinger.

Vedlegg 2.1 viser resultatene fra de innledende analysene av partilfredshetsleddene.

Vedlegg 2.1 *Innledende analyser av datamaterialet for partilfredshet*

Tester/kriterier	Verdier
Korrelasjoner mellom ledd	> .30
KMO	.958
Bartlett's Test of Sphericity. signifikans verdi	.000
Kaiser krierie	10 faktorer med eigenvaluer ≥ 1
Screeplot*	Viser en endring ved 5 faktorer

*se figur v2.1

Figur v2.1 *Screeplot for faktoranalyser partilfredshetsledd*

Vedlegg 2.2 *Matrise med roterte komponenter (Varimax) partilfredshet*

	Komponenter partilfredshet					
	Nærhet og kommunikasjon	Generell PT	Negative følelser	Seksuell PT	Trofasthet	Holdninger
Ledd partilfredshet						
Jeg føler meg elsket av min partner	.720	.252	.185	.192	.023	.124
Hvor godt forstår din partner deg?	.685	.170	.310	.182	.107	.260
Min partner og jeg er gode til å løse våre konflikter sammen	.673	.148	.350	.124	.079	.238
Hvor ofte ler dere sammen?	.625	.183	.083	.161	.109	.010
Relasjonen til min partner gjør meg glad	.599	.491	.240	.127	.109	.212
Punktene på denne linjen representerer ulike grader av lykke i ditt parforhold	.597	.340	.389	.233	.143	.134
Jeg har en omsorgsfull partner	.589	.163	.172	.154	.078	.251
Jeg har en partner som ikke er redd for å dele sine følelser med meg	.580	.017	.162	.441	.054	.139
Hvor ofte har dere en interessant diskusjon?	.567	.108	.052	.153	.093	.117
Jeg deler mine innerste tanker og følelser med min partner	.500	.197	.026	.270	.199	.254
Min partner og jeg har mange felles interesser	.464	.190	.147	.082	.089	.431
Hvor fornøyd er du med ditt parforhold?	.627	.400	.374	.239	.147	.170
Vårt parforhold er solid.	.656	.351	.316	.080	.110	.234
Jeg elsker min partner	.337	.762	.123	.106	.189	.049
Jeg vil bli gammel med min partner	.310	.739	.152	.065	.204	.129
Jeg finner min partner fysisk attraktiv	.142	.657	.107	.439	.143	.171
Jeg er seksuelt tiltrukket av min partner	.179	.650	.131	.494	.175	.142
Jeg skulle ønske jeg ikke hadde vært sammen med min partner (r)	.314	.595	.276	.064	.174	.035
Jeg føler omsorg for min partner	.307	.557	.074	.184	.066	.217

Det hender jeg sier ting for å såre min partner	-.108	-.029	-.691	-.077	-.077	-.014
Hvor ofte krangler du og din partner?	-.272	-.011	-.653	-.004	.037	-.147
Det hender jeg forakter min partner	-.234	-.202	-.625	-.142	-.103	-.112
Hvor ofte misforstår din partner deg?	-.296	-.047	-.573	-.070	.020	-.224
Det hender jeg baksnakker min partner	-.111	-.207	-.571	-.103	-.179	-.076
Hvor ofte er du flau over din partner?	.098	-.315	-.507	-.138	-.066	-.255
Har du noengang vurdert å gjøre det slutt på forholdet?	-.265	-.080	-.496	-.110	-.192	-.085
<hr/>						
Vi kommuniserer godt om sex	.405	.083	.094	.738	.074	.098
Jeg føler meg seksuelt nær min partner	.417	.262	.151	.725	.111	.080
Sex er en viktig del av forholdet vårt	.231	.226	.061	.710	.008	.084
Sex med min partner kan være kjedelig (r)	.131	.142	.308	.599	.207	.094
<hr/>						
Jeg vil aldri være utro	.169	.165	.077	.046	.785	.051
Jeg er trofast mot min partner	.147	.267	.035	.062	.727	.007
Jeg vil aldri tilgi utroskap	.033	-.010	-.032	.017	.594	-.041
Jeg er tiltrukket av andre mulige partnere (r)	.068	.176	.273	.123	.574	.094
Jeg lyver aldri for min partner	.081	.074	.269	.146	.570	.257
<hr/>						
Jeg mener det samme som min partner om pengebruk	.137	.045	.129	.073	.047	.721
Jeg mener det samme som min partner om barneoppdragelse	.187	.219	.094	-.002	.043	.643
Jeg mener det samme som min partner om husarbeid	.199	.024	.166	.144	.051	.577
Min partner og jeg har like holdninger til det meste	.355	.152	.180	.116	.043	.534
<hr/>						

De seks faktorene forklarer til sammen 57.74 % av variansen i parforholdleddene.

Vedlegg 3: Logistiske regresjonsanalyser

Tallene i tabellene vedlegg 3.1. og 3.2 viser hvor godt modellene passer til statistisk prediksjon av utfall på den dikotome variabelen utro/ikke utro. For at modellene skal kunne sies å være valide skal Omnibus ha en signifikansscore $< .05$ og Hosmer and Lemeshow Test ha en signifikansverdi $> .05$ (Pallant, 2005).

Tallene i tabellene 3.3 og 3.4 viser modellens spesifisitet og sensitivitet og positiv og negativ prediktiv validitet. Modellene er mer spesifikke enn sensitive, noe som innebærer at den er bedre til å gjenkjenne de som ikke har vært utro, enn til å gjenkjenne de utro som utro.

Vedlegg 3.1 Verdier for model fit (modell 1)

Model fit	Chi-square	Frihetsgrader	Sig
Omnibus Test of Model Coefficients	749.50	13	.000
Hosmer and Lemeshow Test	11.27	8	.187

Vedlegg 3.2 Verdier for model fit (modell 2)

Model fit	Chi-square	Frihetsgrader	Sig
Omnibus Test of Model Coefficients	106.48	21	.000
Hosmer and Lemeshow Test	5.58	8	.694

Vedlegg 3.3 Validitetsmål for modellene: Sensitivitet og spesifisitet

	Modell 1	Modell 2
Validitetsmål	%	%
Negativ prediktiv verdi	72.9	97.9
Positiv prediktiv verdi	67.3	50
Modellens sensitivitet	55.8	1.6
Modellens spesifisitet	81.5	100